

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

Чалик Максим Олександрович

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Дослідження впливу проблемних кредитів на фінансову стійкість та
рентабельність банківської системи України
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента Чалика Максима Олександровича

групи БС.м-01а

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ Чалик М. О.

Керівник: к.е.н., доцент _____

Дейнека О. В.

Суми – 2021 рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра

на тему

Дослідження впливу проблемних кредитів на фінансову стійкість та рентабельність банківської системи України

Чалика Максима Олександровича

Банківська діяльність є ризикованою. У процесі здійснення своїх операцій кредитні організації стикаються з різними видами ризиків (кредитним, операційним, ринковим тощо). Одним з основних є кредитний ризик. У сучасних економічних реаліях, в результаті нестійкого фінансового стану багатьох підприємств та організацій, ризик неповернення раніше виданих банком кредитів, зростає, що суттєво впливає як на фінансове благополуччя окремого банку, так і на фінансову стійкість всієї банківської системи. Переважна кількість банківських банкрутств зумовлена саме неефективною політикою банку у сфері формування та управління кредитного портфелю. Тому визначення проблемної заборгованості комерційного банку та напрямків її впливу на рентабельність та фінансову стійкість банківської системи є актуальним в сучасних умовах.

Негативний вплив кризи 2014-2015 рр. на діяльність банків України відчувається до теперішнього часу, особливу увагу привертає якість їх кредитних портфелів. Збільшення в структурі кредитних портфелів банків частки проблемної заборгованості призводить до збиткового фінансового результату та зниження рівня капіталізації банківських установ. Значні обсяги прострочених кредитів призводять до втрати довіри з боку вкладників, виникнення проблем з платоспроможністю та ліквідністю, погіршення репутації банку, що негативно позначається на результатах фінансової діяльності банків.

Метою кваліфікаційної роботи – є поглиблення теоретичних аспектів управління проблемної заборгованості банківських установ, дослідження сучасного стану проблемної заборгованості у банківському секторі та побудова науково-методичного підходу до оцінки взаємного впливу проблемної заборгованості банківських установ України, рентабельності банківського сектору та його фінансової стійкості, що дозволить більш детально оцінити напрями взаємного впливу зазначених елементів та їх ступінь.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі управління проблемною заборгованістю банківських установ.

Предметом дослідження виступає дослідження взаємного впливу проблемної заборгованості банківських установ України, рентабельності банківського сектору та його фінансової стійкості.

В процесі написання кваліфікаційної роботи були використані наступні методи: загальнонаукові методи (при розгляді теоретичних засад управління проблемними активами банків), метод абстрагування, логічного узагальнення, аналізу та синтезу (при здійсненні аналізу стану проблемної заборгованості в банках України), метод порівняння, групування, відносних величин та табличні прийоми (при здійсненні аналізу стану проблемної заборгованості в банках України), метод структурного моделювання (при дослідженні впливу проблемних кредитів на фінансову стійкість та рентабельність банківської системи України).

Інформаційна база роботи включає в себе: законодавчі акти, що здійснюють врегулювання проблемної заборгованості банків, праці вітчизняних та закордонних науковців щодо управління проблемними кредитами банківських установ та офіційна звітність Національного банку України та Світового банку.

Практичне значення одержаних результатів дипломного дослідження полягає у можливості застосування його основних положень і висновків у

розроблені власної кредитної політики комерційних банків та виборі методів боротьби із наявною проблемною заборгованістю.

Ключові слова: проблемні кредити, банківський сектор, рентабельність, фінансова стійкість, структурне моделювання.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 44 сторінках, у тому числі список використаних джерел з 46 найменувань, який розміщено на 5 сторінках. Робота містить 1 таблицю, 11 рисунків, а також 4 додатки, які розміщені на 8 сторінках.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н.,
проф.

_____ Л. Л. Гриценко
“__” _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи магістра

Студента групи БС.м-01а інституту Навчально-науковий інститут бізнесу,
економіки та менеджменту

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Чалика Максима Олександровича

Тема роботи: «Дослідження впливу проблемних кредитів на фінансову
стійкість та рентабельність банківської системи України».

Затверджена наказом по СумДУ №_____ від «__»_____ 2021 р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «__»_____ 2021 р.

Вихідні дані до роботи: законодавчі акти, що здійснюють врегулювання
проблемної заборгованості банків, праці вітчизняних та закордонних
науковців щодо управління проблемними кредитами банківських установ та
офіційна звітність Національного банку України та Світового банку.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення): дослідити
сутність проблемних кредитів та їх вплив на платоспроможність банківської
системи; сутність та методи управління проблемними кредитами банків;
проаналізувати сучасний стан проблемних кредитів у банках України; оцінити
взаємний вплив проблемної заборгованості банківських установ України,
рентабельності банківського сектору та його фінансової стійкості методом
структурних рівнянь.

Дата видачі завдання: «__» _____ 2021 року

Керівник кваліфікаційної роботи: _____ О. В. Дейнека

Завдання прийнято до виконання «__» _____ 2021 р. _____ М. О. Чалик

ЗМІСТ

Вступ	7
1 Теоретичні засади управління проблемною заборгованістю банківських установ	10
1.1 Сутність проблемних кредитів та їх вплив на платоспроможність банківської системи	10
1.2 Сутність та методи управління проблемними кредитами банків	17
2 Дослідження впливу проблемних кредитів на фінансову стійкість та рентабельність банківської системи України	28
2.1 Аналіз стану проблемної заборгованості в банках України	28
2.2 Дослідження взаємозв'язків між обсягами проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України	40
Висновки	48
Список використаних джерел	51
Додаток А Основні підходи до визначення поняття «проблемний кредит» та ключові причини їх виникнення	56
Додаток Б Структура організаційної роботи суб'єктів з проблемними кредитами	57
Додаток В Характеристика зовнішньобанківських методів ліквідації проблемної заборгованості	58
Додаток Г Вихідні дані та результати моделювання структурними рівняннями	59

ВСТУП

Банківська діяльність є ризикованою. У процесі здійснення своїх операцій кредитні організації стикаються з різними видами ризиків (кредитним, операційним, ринковим тощо). Одним з основних є кредитний ризик. У сучасних економічних реаліях, в результаті нестійкого фінансового стану багатьох підприємств та організацій, ризик неповернення раніше виданих банком кредитів, зростає, що суттєво впливає як на фінансове благополуччя окремого банку, так і на фінансову стійкість всієї банківської системи. Переважна кількість банківських банкрутств зумовлена саме неефективною політикою банку у сфері формування та управління кредитного портфелю. Тому визначення проблемної заборгованості комерційного банку та напрямків її впливу на рентабельність та фінансову стійкість банківської системи є актуальним в сучасних умовах.

Негативний вплив кризи 2014-2015 рр. на діяльність банків України відчувається до теперішнього часу, особливу увагу привертає якість їх кредитних портфелів. Збільшення в структурі кредитних портфелів банків частки проблемної заборгованості призводить до збиткового фінансового результату та зниження рівня капіталізації банківських установ. Значні обсяги прострочених кредитів призводять до втрати довіри з боку вкладників, виникнення проблем з платоспроможністю та ліквідністю, погіршення репутації банку, що негативно позначається на результатах фінансової діяльності банків.

Аналіз економічної літератури свідчить, що кредитна діяльність банків традиційно перебуває в центрі уваги науковців. У той же час питання проблемних кредитів знаходяться у процесі постійного дослідження. Так, значний внесок у з'ясування сутності дефініції «проблемний кредит» зробили вітчизняні науковці: Т. М. Болгар, В. Я. Вовк, М. П. Денисенко, В. Л. Кльоба, Л. О. Примостка, І. Ю. Тарануха, О. В. Хмеленко, Є. П. Шустова, О. Р.

Яременко та інші. Проте, дискусія з даного питання триває і досі не знайдено єдиного підходу до розуміння сутності проблемного кредиту.

Питання становлення і розвитку методик роботи з проблемними кредитами знайшли відображення у працях вітчизняних дослідників – таких, як О. І. Барановський, Н. І. Версаль, В. Я. Вовк, О. В. Дзюблюк, Я. Жаліло, В. І. Міщенко, В. Крилова, М. В. Ніконова та ін. Разом з тим питання впливу проблемних кредитів на рентабельність та фінансову стійкість банківської системи України в цілому, вимагає подальшого дослідження в контексті застосування заходів, реалізація яких сприяла б підвищенню якості кредитних портфелів банків.

Метою кваліфікаційної роботи – є поглиблення теоретичних аспектів управління проблемної заборгованості банківських установ, дослідження сучасного стану проблемної заборгованості у банківському секторі та побудова науково-методичного підходу до оцінки взаємного впливу проблемної заборгованості банківських установ України, рентабельності банківського сектору та його фінансової стійкості, що дозволить більш детально оцінити напрями взаємного впливу зазначених елементів та їх ступінь.

Для реалізації зазначеної мети кваліфікаційної роботи доцільно вирішити наступний перелік завдань:

- дослідження сутності проблемних кредитів та їх впливу на платоспроможність банківської системи;
- дослідження сутності та методів управління проблемними кредитами банків;
- проаналізувати сучасний стан проблемних кредитів у банках України;
- оцінити взаємний вплив проблемної заборгованості банківських установ України, рентабельності банківського сектору та його фінансової стійкості методом структурних рівнянь.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі управління проблемною заборгованістю банківських установ.

Предметом дослідження виступає дослідження взаємного впливу проблемної заборгованості банківських установ України, рентабельності банківського сектору та його фінансової стійкості.

В процесі написання кваліфікаційної роботи були використані наступні методи: загальнонаукові методи (при розгляді теоретичних засад управління проблемними активами банків), метод абстрагування, логічного узагальнення, аналізу та синтезу (при здійсненні аналізу стану проблемної заборгованості в банках України), метод порівняння, групування, відносних величин та табличні прийоми (при здійсненні аналізу стану проблемної заборгованості в банках України), метод структурного моделювання (при дослідженні впливу проблемних кредитів на фінансову стійкість та рентабельність банківської системи України).

Інформаційна база роботи включає в себе: законодавчі акти, що здійснюють врегулювання проблемної заборгованості банків, праці вітчизняних та закордонних науковців щодо управління проблемними кредитами банківських установ та офіційна звітність Національного банку України та Світового банку.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у побудові науково-методичного підходу до оцінки взаємного впливу проблемної заборгованості банківських установ України, рентабельності банківського сектору та його фінансової стійкості, що дозволив більш детально оцінити напрями взаємного впливу зазначених елементів та їх ступінь. В результаті проведених розрахунків було отримано математичні дані, що достатньо точно описують взаємний вплив проблемної заборгованості банківських установ України, рентабельності банківського сектору та його фінансової стійкості в умовах господарювання України.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

1.1 Сутність проблемних кредитів та їх вплив на платоспроможність банківської системи

В умовах негативного впливу на діяльність вітчизняних банків, наслідків економічної кризи, що спричинена військовими діями на Сході країни та анексією АР Крим, особливу увагу привертає тенденція погіршення якості їх кредитних портфелів. Збільшення в структурі кредитних портфелів банків частки проблемної заборгованості призводить до збиткового фінансового результату та зниження рівня капіталізації банківських установ. Значні обсяги прострочених кредитів призводять до втрати довіри з боку вкладників, виникнення проблем з платоспроможністю та ліквідністю, погіршення репутації, що негативно позначається на результатах фінансової діяльності банків. Тому, в банківській діяльності, актуальною є проблема оцінки впливу проблемних кредитів на ліквідність та платоспроможність банків.

Кожний комерційний банк ставить собі за мету забезпечення високої якості власного кредитного портфеля, який включає агреговану балансову вартість усіх кредитів, зокрема прострочених, пролонгованих та сумнівних щодо повернення [1].

Кредити поділяються на діючі та недіючі.

Діючі або стандартні кредити це – це кредити з обов'язковим надійним забезпеченням, надані позичальникам, які мають стабільне фінансове становище та високий рейтинг платоспроможності; позичальник ніколи не допускав затримки у сплаті кредиту та відсотків за ним. Однак, у разі втрати ознак, за якими кредит був віднесений до групи стандартних, тобто: погіршенні забезпеченості повернення кредиту, при змінах у бізнес-плані без відома банку, несплаті процентів за кредит, нецільовому використанні кредиту

тощо – ці кредити переводяться до групи, ознаки якої вони набули. Для стандартних кредитів розмір резервування має становити 2 відсотка їх загальної суми [2].

Недіючі кредити – відповідно до діючої класифікації це сумнівні та безнадійні до повернення кредити. Згідно з рекомендаціями МВФ, кредити вважають недіючими, якщо сплата основної суми та процентів за ними прострочені: 1) на три місяці (90 днів) або більше; 2) менше ніж на 90 днів, проте відповідно до національних норм нагляду вважається, що обслуговування такого кредиту є «слабким» або «незадовільним» [3].

Визначення поняття «проблемний кредит», що надаються різними міжнародними організаціями наведено в таблиці А.1 додатку А.

Проаналізувавши зарубіжну практику, в якій досліджується сутність проблемного кредиту, можна зробити висновок, що серед міжнародних установ відсутня єдина точка зору в трактуванні цього поняття. Деякі з них ототожнюють проблемний кредит з простроченою заборгованістю, інші наголошують на низькій можливості погашення кредиту з різних причин.

Аналізуючи наявні в міжнародній практиці визначення категорії «проблемний кредит», необхідно відзначити, що найбільш повним на нашу думку є визначення Міжнародного валютного фонду.

Можна виділити наступні види проблемних кредитів: посиленого контролю та оновлені.

До проблемних кредитів посиленого контролю належать ті, які вже вийшли на прострочення більше 30 днів і мають негативну тенденцію до збільшення як терміну прострочення, так і ймовірності повного непогашення:

– субстандартні кредити (ймовірність несвоєчасного погашення заборгованості за кредитом у повній сумі та в строки, що передбачені кредитним договором є меншою 50%, але більшою 20% чистого кредитного ризику. Кількість календарних днів прострочення становить 31-90 днів. Кредит перебуває на перехідній стадії між стандартним та сумнівним і потребує посиленого контролю та втручання з боку керівництва банку);

– сумнівні кредити (група, за якою виконання зобов'язань з боку позичальника/ контрагента банку в повній сумі, з урахуванням фінансового стану позичальника та рівня забезпечення, під загрозою, ймовірність повного погашення кредитної заборгованості низька та становить 50% чистого кредитного ризику. Кількість календарних днів прострочення становить 91-180 днів);

– безнадійні кредити (група, ймовірність виконання зобов'язань за якими з боку позичальника/контрагента банку, з урахуванням фінансового стану позичальника та рівня забезпечення, практично відсутня, ризик за такими операціями дорівнює сумі заборгованості за ними. Кількість календарних днів прострочення становить більше 180 днів).

До оновлених проблемних кредитів належать ті проблемні кредити, до яких уже були застосовані інструменти впливу та проведено переоформлення кредитних договорів:

– пролонговані кредити (кредити, за якими продовжено термін погашення суми основного боргу, через затримку надходжень коштів, за рахунок яких позичальник здійснює платежі);

– реструктуризовані кредити (кредити, за якими змінено умови повернення, відповідно до яких позичальнику тимчасово надаються пільгові умови погашення);

– рефінансовані кредити (погашення взятих раніше кредитних зобов'язань за допомогою оформлення нового кредиту) [6].

Беззаперечним є твердження, що банком повинен бути розроблений комплекс заходів, які застосовуються щодо кожної категорії проблемних кредитів, відпрацьовані алгоритми взаємодії підрозділів при появі тих чи інших сигналів, продумані варіанти поведінки залежно від ступеня ефективності заходів врегулювання [7].

У процесі контролю за кредитними операціями особливу увагу банк повинен приділяти таким проблемам: дотримання принципів кредитування

(цільової спрямованості, забезпеченості, терміновості); виявлення проблемних кредитів і розроблення заходів із ліквідації заборгованості.

З огляду на важливість моніторингу створюються в банках окремі структурні підрозділи з перевірки кредитів (банківського кредитного моніторингу).

Банківський кредитний моніторинг – це контроль банку впродовж усього процесу кредитування. Попередній моніторинг здійснюється ще до дати видачі кредиту, оперативний моніторинг передбачає періодичний аналіз кредитного досьє позичальника, форм забезпечення кредиту, перегляд кредитного портфеля банку (оцінку виданих кредитів), зовнішні аудиторські перевірки.

Кредитний моніторинг можна розділити також на внутрішній та зовнішній.

Внутрішньобанківський моніторинг характерний тим, що тут контроль здійснюється, переважно, за документами, які відповідають тому чи іншому етапові процесу кредитування, при цьому оцінюється ступінь кредитного ризику.

До зовнішнього моніторингу належать зустрічні перевірки руху товарів, придбаних за рахунок кредитних коштів; зустрічі та переговори з позичальниками, які допустили прострочення платежів, телефонні дзвінки, листування, інспекційні перевірки на місцях, зустрічі та переговори із поручителями позичальників.

Кредитний моніторинг за цільовим використанням кредиту розпочинається тоді, коли позичальник подає платіжне доручення на перерахування кредитних коштів. Усі реквізити платіжного доручення звіряють з умовами кредитного договору – це попередній контроль за цільовим призначенням кредиту.

Оперативний контроль за цільовим використанням кредиту розпочинається після одержання позичальником об'єкта кредиту.

Важливий напрям банківського кредитного моніторингу – оцінювання стану його забезпечення. Такий контроль розподіляють на попередній, поточний та подальший.

Попередній контроль – проводиться до фактичного здійснення операцій банку та забезпечується в таких частинах: підбору персоналу, залучення і розміщення грошових, матеріальних ресурсів, вибору постачальників товарів, робіт та послуг, розроблення та запровадження нових продуктів.

Поточний контроль – проводиться під час здійснення операцій банку і включає контроль за дотриманням законодавчих актів та внутрішніх документів банку щодо здійснення цих операцій, порядку прийняття рішень про їх здійснення, контроль за повним, своєчасним і достовірним відображенням операцій у бухгалтерському обліку та звітності, контроль за збереженням майна банку;

Подальший контроль – проводиться після здійснення операцій банку та полягає в перевірці обґрунтованості і правильності здійснення операцій, відповідності документів установленим формам і вимогам щодо їх оформлення, відповідності виконуваних працівниками обов'язків їх посадовим інструкціям, виявленні причин порушень і недоліків та визначенні заходів щодо їх усунення, контролі за виконанням планових показників діяльності, визначених у стратегії розвитку банку, його бізнес-планах та бюджеті, перевірці повноти і достовірності даних фінансової, статистичної, управлінської, податкової та іншої звітності, сформованої банком.

Якщо в процесі контролю виявиться затримка платежів, то банк надсилає клієнту попередження про несвоєчасну сплату процентів за кредит, а суму основного боргу переносить на рахунок прострочених кредитів, таким чином кредит із розряду стандартних переходить до розряду проблемних, а у зв'язку з цим збільшуються відрахування до резерву на покриття можливих збитків по кредитних операціях. За прострочення платежів по основному боргу і процентах банк підвищує процентну ставку та стягує пеню в розмірах, передбачених кредитною угодою. Якщо і після попередження позичальника

про вжиття заходів щодо погашення боргу банку позичка не погашається, банк вживає заходів претензійно-позовного характеру.

Існує багато «сигналів», які свідчать про те, що фінансовий стан позичальника погіршується, що наданий йому кредит може бути не повернений у визначений строк, або зовсім не повернений. Ці «сигнали» працівник банку повинен уміти вчасно розпізнавати. Проблемними, насамперед, можуть стати кредити, ризик за якими є підвищеним. Досвідчений працівник банку може ще на ранній стадії помітити ознаки процесу виникнення фінансових труднощів та вжити заходів щодо виправлення такої ситуації і захисту інтересів банку.

Серед загальних ознак «сигналів», які можуть свідчити про виникнення проблемної заборгованості слід виділити:

- затримки у платежах позичальника за кредитом;
- припинення контактів позичальника з банком;
- погіршення стану розвитку галузі;
- зміна вартості забезпечення;
- зменшення надходжень коштів на рахунки позичальника;
- втрата ринків збуту позичальником;
- втрата постачальників, покупців;
- зміна керівництва позичальника;
- зміна сфери діяльності позичальника;
- погіршення фінансового стану клієнта тощо.

Для визначення ознак проблемної заборгованості використовують: аналіз бухгалтерської та фінансової звітності, особисті контакти з позичальником, вірогідні повідомлення від третіх осіб та інших відділів банку. У період користування кредитом позичальник повинен надавати банку баланси, звіти про фінансові результати, інші матеріали, необхідні для здійснення контролю за цільовим використанням кредиту і своєчасним його погашенням. Працівник банку, який обслуговує позичальника, повинен сумлінно аналізувати документи, що надходять від позичальника для

оцінювання перспектив своєчасності повернення кредиту. У результаті проведення такого аналізу можуть бути виявлені ознаки, які свідчатимуть про можливість неповернення в строк кредиту.

Ознаки виникнення проблемного кредиту [4]:

- порушення графіка виплати заборгованості та відсотків за кредитом;
- погіршення фінансового стану позичальника;
- зниження ринкової вартості та ліквідності забезпечення за кредитом;
- надання викривленої або свідомо неправдивої інформації позичальником;
- ігнорування запитів банку до позичальника;
- не подання у встановлений строк форми фінансової звітності.

Проблемна заборгованість може виникати з різних причин. Ці причини умовно можна поділити на декілька груп: зовнішні (макроекономічні), внутрішні (банку та позичальника), внутрішньо-системні (банківські).

Причини виникнення проблемних кредитів представлені у таблиці А.2

Досить важливим у процесі роботи банків з проблемними кредитами є розмежування повноважень управління проблемними кредитами та функції кредитування, що дає можливість зменшити ймовірність виникнення конфлікту інтересів. З цією метою створюються рівні управління проблемними кредитами, які поділяються на стратегічний, тактичний та оперативний.

Відповідно до рівнів управління виділяють суб'єкти, які будуть здійснювати покладені на них обов'язки. Тобто, управління проблемними кредитами повинні здійснювати окремі підрозділи, що в межах своїх повноважень зможуть приймати конкретні рішення та нести відповідальність за них у подальшому. Структуру суб'єктів представлено на рисунку Б.1 додатку Б.

Банк організовує процес управління проблемними активами, який охоплює всі організаційні рівні банку, визначає чіткий розподіл функцій, обов'язків і повноважень між усіма його суб'єктами, а також їх

відповідальність згідно з таким розподілом, забезпечує порядок їх взаємодії та звітування.

Таким чином, ефективне функціонування запропонованої системи управління проблемними кредитами банку дасть змогу досягнути стратегічних і тактичних фінансових цілей банку, сприятиме зниженню ризиків, що позитивно вплине на забезпечення фінансової стійкості комерційного банку та банківської системи загалом.

1.2 Сутність та методи управління проблемними кредитами банків

Період фінансово-економічної кризи для банківської сфери є дуже складним. Особливо гостро це відчувається у сфері активних операцій банку, а саме у кредитуванні. Платоспроможність позичальників банку знижується, зростає рівень безробіття, а звідси – зростання обсягу проблемних кредитів. Погіршує ситуацію й девальвація національної валюти при великій кількості доларових кредитів. Для банківських установ зростання обсягу проблемних активів загрожує цілим рядом негативних наслідків, серед котрих – падіння ліквідності та платоспроможності, втрата репутації банку. Тому особливої актуальності та важливого значення у сучасних умовах господарювання набуває ефективне управління проблемними кредитами.

До основних внутрішніх методів в роботі банку з проблемними кредитами відносяться:

- метод реабілітації – розроблення спільного з позичальником плану заходів щодо повернення кредиту;
- метод ліквідації – повернення кредиту шляхом проведення процедури банкрутства та продажу активів позичальника.

Процес реабілітації складається з таких етапів:

- виявлення причини виникнення проблемної заборгованості.

- зустріч представника банку з позичальником і розробка плану дій з погашення проблемної заборгованості.

- реструктуризація проблемної заборгованості.

- контроль за погашенням реструктуризованої заборгованості .

Реструктуризація, згідно постанови Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351, – зміна істотних умов за попереднім договором з метою пом'якшення вимог до боржника у зв'язку з фінансовими труднощами боржника та необхідністю створення сприятливих умов для виконання ним зобов'язань за активом [зокрема: зміна процентної ставки; часткове прощення боргу; зміна графіка погашення боргу (строків і сум погашення основного боргу, сплати процентів/комісій); зміна розміру комісії] шляхом укладання додаткової угоди з боржником [10].

Кожен банк самостійно обирає метод боротьби з проблемними кредитами, але метод реструктуризації є менш радикальним і враховує інтереси як позичальника, який потрапив у скрутне фінансове становище, так і банківської установи. Для банку перевагою методу реабілітації є постійне планомірне надходження коштів на рахунки банківської установи. Крім того, реструктуризувавши проблемний кредит, банк надає позичальнику можливість покращити рівень своєї платоспроможності.

Недоліками методів реструктуризації є:

- ймовірність того, що навіть після реструктуризації кредит залишиться проблемним;

- втрата ліквідності;

- відволікання значної частини фінансових ресурсів від основної діяльності у вигляді резерву по кредитним операціям банку.

Позитивною стороною методів реструктуризації для позичальника є те, що на нього не позиваються до суду, він не втрачає заставне майно. Тому оптимальним варіантом для позичальника, який потрапив у скрутне фінансове становище, є не чекати прострочення платежу по кредиту, а заздалегідь, прогнозуючи можливі затримки платежів, звернутися до працівників банку з

проханням про реструктуризацію кредиту, оформивши письмову заяву, у котрій вказати причини, через які позичальник не може своєчасно та в повному обсязі погашати заборгованість по кредиту.

Слід відмітити, що реструктуризація кредиту є правом банківської установи, а не її обов'язком. Тому банк не завжди йде на зустріч клієнту. Якщо кредитний комітет банку погоджується на реструктуризацію кредиту, то й позичальник зі своєї сторони повинен йти на поступки, адже реструктуризація – це компроміс обох сторін [11].

У разі якщо використання методів реструктуризації не призвело до очікуваного результату, банківська установа вдається до методів ліквідації проблемного кредиту, котрий є останньою можливістю повернути наданий кредит, покращити структуру балансу та підвищити ліквідність.

До методів реструктуризації проблемних кредитів банку відносяться: пролонгація, надання банком кредитних канікул позичальнику, зміна схеми погашення кредиту з класичної на ануїтетну або навпаки, рефінансування, зниження відсоткової ставки, повне або часткове скасування фінансових санкцій.

Реструктуризація проблемної заборгованості передбачає зміну терміну чи умов кредитування таким чином, щоб позичальник, який потрапив у скрутне фінансове становище, мав змогу продовжувати погашати кредит. Сучасні банківські установи використовують такі варіанти реструктуризації: пролонгація кредиту; надання банком кредитних канікул; зміна схеми погашення кредиту з класичної на ануїтетну та навпаки; переведення боргу на іншого позичальника; рефінансування кредиту; конверсія; зниження відсоткової ставки; капіталізація відсотків.

Пролонгація кредиту – подовження строку дії кредитного договору при наявності у позичальника фінансових проблем. Позитивним моментом для позичальника є зменшення суми щомісячного платежу. Але необхідно враховувати той факт, що за послаблення щомісячного грошового

навантаження позичальнику доведеться зіткнутися з подорожчанням кредиту, тобто загальна сума переплати за весь період кредитного договору зросте.

Надання кредитних канікул позичальнику передбачає зменшення кредитного навантаження протягом певного періоду. Зазвичай, у вітчизняній практиці кредитні канікули означають виплату позичальником тільки відсотків по кредиту протягом деякого періоду (тіло кредиту не сплачується). Даний метод реструктуризації в сучасних умовах є досить популярним і дієвим.

Кредитні канікули можна брати у будь-який період виплати кредиту. Тривалість кредитних канікул у різних банках може бути різною: від декількох місяців до року.

Розглянемо такий метод управління проблемними кредитами банку, як рефінансування. Це один із поширених методів виходу із ситуації з проблемною заборгованістю. У широкому розумінні поняття «рефінансування» являє собою не тільки метод управління проблемними кредитами – дана категорія включає у себе кредитування банківських установ центральним банком країни, міжбанківські кредити, облігаційні позики. Але, зважаючи на мету нашого дослідження, під рефінансуванням будемо розуміти тільки ту складову частину категорії, котра пов'язана з проблемною заборгованістю. Під рефінансуванням проблемної заборгованості будемо розуміти погашення кредитного зобов'язання за допомогою отримання іншої позики.

Рефінансування проблемного кредиту може відбуватися у формі переведення боргу на іншого позичальника (рефінансування через третю особу), міжбанківського кредитування, конверсії.

Переведення боргу на іншого позичальника – це досить складна процедура і не кожен вітчизняний банк тримає її в арсеналі методів погашення проблемних кредитів. Відповідно до ст. 520 Цивільного Кодексу України боржник у зобов'язанні може бути замінений іншою особою (переведення боргу) лише за згодою кредитора, якщо інше не передбачено законом [12].

Рефінансування через третю особу – це фактично покупка заставного майна проблемного позичальника з одночасним оформленням нового кредиту на третю особу.

Наступним видом рефінансування проблемної заборгованості є міжбанківське кредитування, що представляє собою отримання нового кредиту в іншому банку для погашення проблемного кредиту. Цей метод вирішення проблемної ситуації може привабити позичальника, який потрапив у скрутне фінансове становище, більш вигідними умовами кредитування. Але позичальнику обов'язково необхідно врахувати суми нових комісій для отримання кредиту, страхування майна та інших обов'язкових платежів при оформленні нового кредиту, і тільки після цього приймати рішення про доцільність такого методу закриття проблемного кредиту.

Для банку ж, котрий зіткнувся з проблемною заборгованістю, спосіб, у який позичальник буде вирішувати свої фінансові проблеми, є неважливим. Тому для банківської установи такий метод управління проблемною заборгованістю, як міжбанківське кредитування, є прийнятним.

Зниження відсоткової ставки як метод реструктуризації проблемного активу використовується у вітчизняній практиці не дуже часто. Для позичальника зниження відсоткової ставки – це, звичайно, найбільш вигідний та очікуваний варіант реструктуризації проблемного кредиту. Але для банківської установи видані кредити – це залучені ресурси, за котрі потрібно платити. Тому зниження відсоткової ставки – не дуже популярний метод реструктуризації, адже банк втрачає свої відсоткові доходи. Тому банк може йти на зустріч лише деяким категоріям своїх позичальників (наприклад, працівникам банку, VIPклієнтам) і знизити ставку на 1-2 пункти.

Ще одним варіантом даного виду реструктуризації кредитів, котрий використовують деякі банки, є зниження відсоткової ставки при умові дострокового погашення частини боргу або наданні додаткового ліквідного забезпечення за кредит.

Повне або часткове скасування нарахованих і несплачених боржником фінансових санкцій (штрафів, пені, неустойки) за несвоєчасне внесення платежів за заборгованістю боржника є ще одним видом реструктуризації, котрий часто використовується з іншими методами.

Вичерпавши всі можливі способи, включаючи реструктуризацію, повернути кредит і відсотки за його користування, банківська установа змушена вдаватися до ліквідації проблемної заборгованості. Для цього можуть бути використані внутрішньобанківські та зовнішньобанківські методи.

Внутрішньобанківські методи передбачають роботу зі стягнення проблемної заборгованості безпосередньо працівниками банку. Внутрішньобанківські методи ліквідації проблемної заборгованості включають: претензійно-позовну роботу, списання проблемного кредиту за рахунок страхового резерву, погашення боргу за рахунок відшкодування страховою компанією наслідків страхового випадку.

Претензійно-позовну роботу пропонуємо умовно поділити на два напрями у залежності від виду проблемного кредиту:

- претензійно-позовна робота із забезпеченими проблемними кредитами;
- претензійно-позовна робота із незабезпеченими проблемними кредитами.

Право одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета застави, якщо кредит є забезпеченим, виникає у банківської установи у разі невиконання або неналежного виконання боржником зобов'язань з повернення тіла кредиту та відсотків за його користування. Вказане право банк може реалізувати зверненням стягнення на предмет застави.

Відповідно до ч. 2 ст. 590 Цивільного Кодексу України [25] заставодержатель набуває право звернення стягнення на предмет застави у разі, коли зобов'язання не буде виконано у встановлений строк (термін), якщо інше не встановлено договором або законом.

Вказане право банківська установа може реалізувати наступними шляхами: на підставі рішення суду, на підставі виконавчого напису нотаріуса та на підставі домовленості між банком та позичальником (позасудове врегулювання питання) [13].

Згідно із ч. 1 ст. 590 Цивільного Кодексу України [25] звернення стягнення на предмет застави здійснюється за рішенням суду, якщо інше не встановлено договором або законом. Водночас поряд із судовим порядком існує можливість застосування інших форм звернення стягнення на предмет застави. Зокрема, стягнення на предмет застави може здійснюватися на підставі виконавчого напису нотаріуса [13].

Основна маса кредитів, особливо у економічно нестабільні часи, видаються під заставу майна позичальника. Але банківськими установами можуть видаватися й незабезпечені кредити. Зазвичай, такі кредити лімітуються по максимальній сумі, що є не дуже високою. Але навіть такі кредитні зобов'язання можуть стати проблемними. У такому разі серед внутрішньобанківських методів ліквідації такої заборгованості може бути використано звернення стягнення на майно позичальника. Такий метод управління проблемною заборгованістю може використовуватись і у тому випадку, коли реалізовано звернення стягнення на заставне майно, але коштів від реалізації котрого не вистачило, щоб погасити всю суму боргу, відсотків за його користування, штрафів, пені тощо.

Звернення стягнення на майно позичальника реалізовується на підставі рішення суду. Як і при зверненні стягнення на заставне майно, примусове виконання рішення суду згідно зі ст. 2 Закону України «Про виконавче провадження» покладене на державну виконавчу службу [14].

Якщо виданий кредит забезпечений поручителем, то у разі виникнення проблем з погашенням банківська установа застосовує методи управління проблемною заборгованістю як до самого позичальника, так і до поручителя. Так, уже розглянута претензійно-позовна робота може проводитись одночасно як стосовно самого боржника, так і стосовно поручителя. Проблема

заборгованість поступово, через ряд причин (серед котрих закінчення строку позовної давності; недостатність коштів, отриманих після звернення стягнення на майно позичальника та його реалізації; визнання боржника банкрутом тощо) може перейти до категорії безнадійної. Зрозуміло, що така заборгованість вже не може бути повернена.

Відшкодування (списання) безнадійної заборгованості у банківських установах відбувається за рахунок спеціально створеного страхового резерву. Відповідно до порядку відшкодування банками України безнадійної заборгованості за рахунок резерву, затвердженому постановою Правління Національного Банку України № 351 від 30.06.2016 банк має право відшкодувати (списати) за рахунок резерву безнадійну заборгованість, що включає суму основної заборгованості перед банком та/або нараховані доходи (борг боржника), за котрим є прострочення погашення боргу або його частини понад 180 днів [15].

Ще одним методом управління проблемними активами банку є ліквідація заборгованості шляхом її погашення за рахунок відшкодування страховою компанією наслідків страхового випадку.

Зрозуміло, що такий метод може застосовуватись тільки у тому випадку, коли погашення проблемної заборгованості відбувається шляхом стягнення на предмет застави, з котрим стався страховий випадок.

Також існує метод страхування кредитів. Він є перспективним видом захисту позичальників і кредиторів від усіх можливих видів ризику, які виникають у кредитних відносинах, і має величезний потенціал для розвитку, але лише за умови стабілізації економічної ситуації в країні.

Кредитне страхування має переваги для всіх його учасників: для страхових компаній – можливість отримання додаткового прибутку від реалізації страхової послуги; для кредитора – можливість захистити себе від ризику неповернення кредиту; для позичальника – можливість отримати більш низьку ціну.

Якщо застосування внутрішньобанківських методів ліквідації проблемної заборгованості неможливе, кредитор вдається до зовнішньобанківських методів. Характеристика зовнішньобанківських методів ліквідації проблемної заборгованості представлена в таблиці В.1 додатку В.

Передача проблемних активів в управління третій особі (колекторській компанії) як метод управління проблемною заборгованістю став розвиватися не так давно. Період початку економічної кризи в Україні 2008 – 2009 рр. характеризувався значним погіршенням платоспроможності населення, через що обсяг неплатежів по кредитах помітно збільшився. Така ситуація стала поштовхом для становлення та розвитку колекторського бізнесу в Україні.

На сьогоднішній день найбільш поширеною формою співпраці банківських установ і колекторських компаній є передача проблемних портфелів банків для надання послуг з повернення кредитів на комісійній основі. Для цього банк та колекторська компанія укладає угоду, відповідно до котрої колектори проводять роботу з боржниками. Винагородою колекторів стає обумовлений відсоток із погашених боржниками сум – комісія.

Одним із методів ліквідації проблемної заборгованості є зміна кредитора в зобов'язанні або продаж проблемного активу. Банківська установа може передати право вимоги по зобов'язанню третій особі. Зазвичай, це відбувається у формі продажу банком заборгованості по кредиту новому кредитору з оформленням договору переуступки права вимоги.

Продаж права вимоги заборгованості можливий з дисконтом. Величина дисконту залежить від багатьох обставин, серед котрих ступінь проблемності кредиту, фінансовий стан позичальника, тощо. Переуступка права вимоги боргу не передбачає отримання згоди позичальника. Відповідно до ст.516 Цивільного Кодексу України [25] заміна кредитора у зобов'язанні здійснюється без згоди боржника, якщо інше не встановлено договором або законом.

Використовуючи даний метод управління проблемними кредитами, банківська установа може повністю або частково компенсувати кошти, що були надані у кредит, тобто значно підвищити ліквідність та вивільнити резервні кошти, позбавитись від малоприбуткових активів, знизити операційні витрати, а також покращити якість кредитного портфелю. Значною перевагою продажу проблемних активів є можливість включати суму дисконту у витрати, зменшуючи при цьому свої прибутки та суму податку на прибуток [7].

Відповідно до ст. 514 Цивільного Кодексу України [25] до нового кредитора переходять права первісного кредитора у зобов'язанні в обсязі та на умовах, що існували на момент переходу цих прав, якщо інше не встановлено договором або законом.

Необхідно відмітити, що вказаний метод управління проблемними активами банку використовується не часто. Це пов'язано з тим, що в періоди економічної нестабільності в умовах кризи ліквідності, лише невелика кількість компаній можуть собі дозволити покупку проблемних портфелів, не маючи при цьому впевненості у стовідсотковому поверненні боргів.

Передачу або продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу через механізм SPV onshore/offshore як метод управління проблемними активами банківських установ активно використовується у інших країнах.

Компанії SPV (Special purpose vehicle) – це фінансові організації спеціального призначення, основна мета діяльності котрих полягає у викупі у неплатоспроможних банків проблемних активів, заставного забезпечення та відновленні їх платоспроможності після реалізації пулу проблемних активів за договірною ціною [5]. При використанні даного методу відбувається поліпшення структури кредитного портфелю, вивільняються кошти з резервного фонду.

Ще одним методом управління проблемними кредитами банку є сек'юритизація активів. Відповідно до Методичних вказівок з інспектування банків сек'юритизація активів – перерозподіл ризиків шляхом трансформації

активів банку – позик та інших активів – у цінні папери для продажу інвесторам. Банк емітує цінні папери від власного імені або через дочірні установи, однак такі папери «прив'язуються» до конкретних активів банку – сплата доходу та погашення цінних паперів залежить від отримання банком доходу та основної суми кредитів [19].

Таким чином, банки у процесі роботи з проблемними кредитами можуть застосовувати два основні методи управління – реабілітацію і ліквідацію. У випадку неефективності превентивного внутрішньобанківського управління можуть застосовуватися зовнішні методи. При виборі методу управління проблемною заборгованістю має обиратись такий метод, при якому буде повернена максимальна частина заборгованості за мінімальних затрат з боку банку.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ТА РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз стану проблемної заборгованості в банках України

Національна банківська галузь відіграє важливу роль у розвитку та функціонуванні економіки. Він є головним посередником ринку фінансових ресурсів, що пов'язує всі ланки господарської діяльності. Хоча українська банківська система дуже молода, вона пережила чотири серйозні кризи: 1998, 2004, 2008 та 2013-2015 років.

Основними тригерами цих криз є зовнішні фактори, зокрема світова фінансова криза. Але не можна забувати про внутрішні об'єктивні причини, які роблять банки більш вразливими, та особливості функціонування вітчизняної банківської системи. Політична та економічна криза, що почалася наприкінці 2013 року, погіршила фінансовий стан вітчизняних банків. Сьогодні окремі українські банки та вся банківська система працюють у високоризикових та складних умовах. Низький рівень ресурсної бази та домінування короткострокової заборгованості роблять банківську галузь надто вразливою до ризиків втрати ліквідності, кредитних та ринкових ризиків. Низькі доходи негативно позначаються на діяльності банків та створюють додаткові ризики неплатоспроможності позичальника, що вимагає створення великого обсягу резервів. При відсутності відносно стабільного джерела коштів формування ресурсної бази комерційних банків також ускладнюється. Все вищезазначене підтверджує актуальність обраної теми та вимагає проведення детального аналізу стану проблемної заборгованості банківської системи України.

Почати аналіз доцільно з аналізу активних операцій банків та її кількості. Динаміка кількості українських банків приведена на рисунку 2.1.

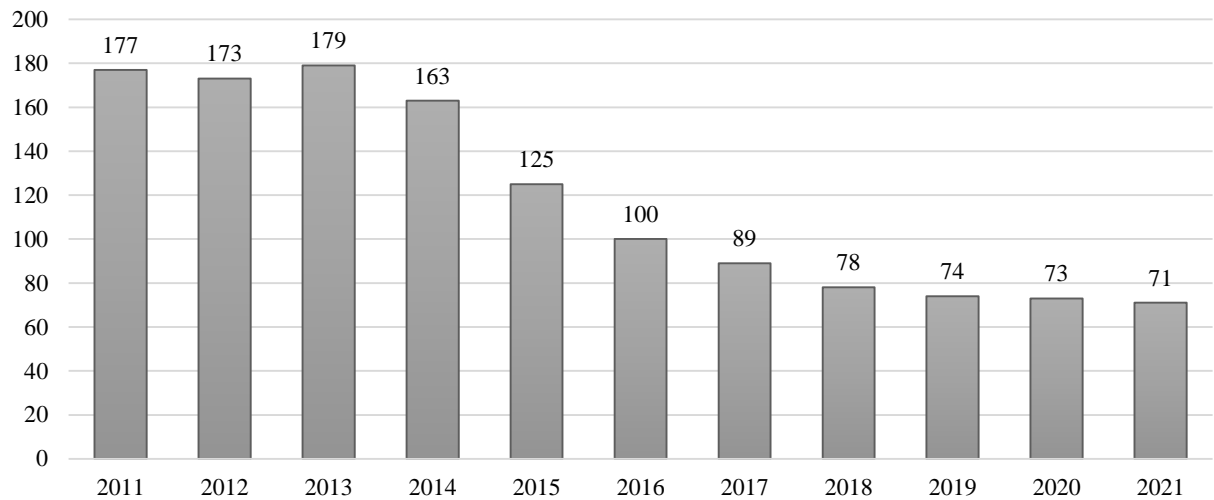

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості українських банків з 2011 по 2021 роки, шт.

Дані рисунку 2.1 свідчать, що протягом останнього десятиліття кількість банків у банківській системі України неухильно скорочувалася. Таким чином, у 2011 році було 177 банків, а до кінця 2021 року – 71 банк, що на 106 банків менше, ніж у 2011 році.

Найбільш суттєве скорочення кількості банків відбулося під час кризи банківської системи (2014–2016 рр.). Саме в цей період було відкликано ліцензії у 79 банків. У період з 2014 до 2016 року кількість банків скоротилася з 163 до 89 до кінця 2017 року. В умовах політичної та соціальної кризи, революції гідності (21 листопада 2013 р. – лютий 2014 р.) та постреволуційної ситуації загострення банківської кризи почалося з визнання численних банкрутств банків. Крім того, багато фінансових установ мали проблеми з власним капіталом, що було причиною запровадження в них тимчасової адміністрації. Загалом з 2011 по 2021 рік кількість банків у банківській сфері знизилася із 177 до 71.

Дані рисунку 2.2 свідчать, що обсяги активів банків протягом 2016-2021 рр. невпинно зростали. До того ж темпи зростання прискорилися у 2020 році, що було пов'язано із стабілізацією економічної ситуації на початку року та переорієнтацією банків з кредитної діяльності на інвестиційну. Для обсягу наданих кредитів ми бачимо іншу тенденцію: обсяг кредитного портфелю

банку зростав з 2016 по 2019 роки, але дуже не значними темпами і таке зростання реально було обумовлене не збільшенням попиту на кредити, а зростанням інфляції в країні. У 2020 році відбулося суттєве скорочення попиту на кредити з боку суб'єктів господарювання, що було спричинено дією карантинних обмежень для бізнесу в наслідок Covid-19 – саме тому у цьому році обсяг кредитного портфелю банків суттєво скоротився. 2021 рік (станом на 01.10.2021 р.) свідчить, що спостерігається деяке відновлення кредитування, оскільки бізнес пристосовувався до нових умов господарювання та має очікування щодо відміни карантинних обмежень внаслідок проведення масової вакцинації.

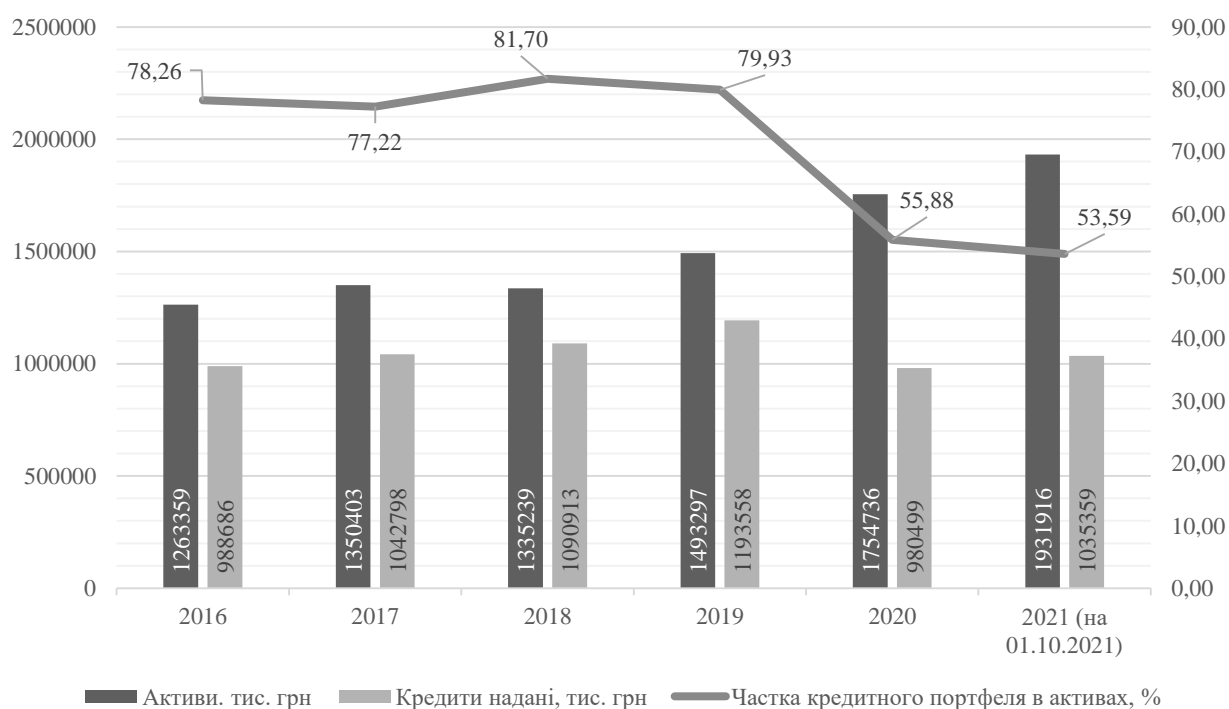

Рисунок 2.2 – Динаміка обсягу активів, кредитів наданих та частки кредитного портфелю в активах за 2016-2021 рр.

Відповідно до зменшення обсягів кредитного портфелю банків України зменшилися і частка кредитних операцій у активах. Таке скорочення за 2016-2021 рр. склало 24,67 %. Найбільша частка кредитного портфелю в активах спостерігалась у 2018 році – 81,7 %, з 2019 року почалося суттєве її падіння –

до 53,59 % станом на 01.10.2021 року.

Більш детальна інформація щодо структури кредитного портфелю банків за 2016-2021 рр. наведена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Частка кредитного портфеля в активах банків України за 2016-2021 роки

Показник	Рік						Абсолютне відхилення, (+/-) 2021/2016
	2016	2017	2018	2019	2020	2021 (на 01.10.2021)	
Активи, тис. грн	1263359	1350403	1335239	1493297	1754736	1931916	668557
Кредити надані, тис. грн	988686	1042798	1090913	1193558	980499	1035359	46673
Кредити, надані суб'єктам господарювання, тис. грн	829774	870302	914946	988456	770164	785030	-44744
Частка кредитів, наданих суб'єктам господарювання у загальній сумі, %	83,93	83,46	83,87	82,82	78,55	75,82	-8,10
Кредити, надані фізичним особам, тис. грн	157378	170938	174448	202202	203757	230109	72731
Частка кредитів, наданих фізичним особам у загальній сумі, %	15,92	16,39	15,99	16,94	20,78	22,23	6,31
Кредити, надані державним органам, тис. грн	1503	1538	1519	2867	6560	20109	18606
Частка кредитів, наданих державним органам у загальній сумі, %	0,15	0,15	0,14	0,24	0,67	1,94	1,79
Кредити, надані небанківським фінансовим установам, тис. грн	32	20	42	33	19	112	80
Частка кредитів, наданих небанківським фінансовим установам у загальній сумі, %	0,0032	0,0019	0,0038	0,0028	0,0019	0,0108	0,0076

Як бачимо з табл. 2.1, протягом 2016-2020 рр. гривневі кредити суб'єктам підприємництва знизились на 8,11 %. Головною причиною цього скорочення є погашення кредитів державних монополій та дочірніх компаній міжнародних груп.

До зростання мають тенденцію кредити фізичним особам, так за період таке зростання становило 6,31 %. Основною причиною збільшення споживчого кредитування є велика дохідність даного сектору, що надає

популярності даному виду кредитування з боку банків. З боку позичальників зацікавленість кредитами викликало зростання доходів населення та поліпшення споживчого попиту.

З кінця 2020 році спостерігається різке підвищення кредитів наданих органам державної влади а саме у 4 рази, у 2021 році таке зростання продовжилося і частка кредитів, наданих органам державної влади зросла до 1,94 %.

При зменшенні інфляції та поліпшенні макроекономічної ситуації облікова ставка зазвичай знижується і це спричиняє поступове здешевлення депозитів та кредитів. Динаміка облікової ставки НБУ зображена на рисунку 2.3. Частка кредитів, наданих небанківським фінансовим установам є мізерною, тому не потребує уваги в даному аналізі.

Виходячи із теми нашого дослідження доцільно розглянути динаміку облікової ставки НБУ, оскільки її рівень впливає на рівень кредитних ставок – чим вона вища, тим дорожчі для банків позики рефінансування та банківські кредити для позичальників, тим менше вони оформляють позик. Коли інфляція та ризики макроекономічної нестабільності в країні посилюються, центральний банк повинен вжити заходи для стабілізації. Тоді НБУ підвищує облікову ставку та проводить жорстку монетарну політику. Це означає, що кредитувати вже більш ризиковано, тому ціна на гроші в економіці зростає.

Динаміка облікової ставки за 2010-2021 роки наведена на рисунку 2.3.

Дані рисунку 2.3. свідчать про відсутність стабільної динаміки для показника облікової ставки НБУ. Оскільки облікова ставка є ключовим монетарним інструментом НБУ, то її розмір відображає політику центробанку в той чи інший період. Здебільшого Нацбанк використовує облікову ставку як інструмент боротьби із інфляцією, то найбільші значення ставки спостерігалися в періоди високої інфляції в країні: з 2014 по 2016 рр. та з другої половини 2018 року по другу половину 2019 року.

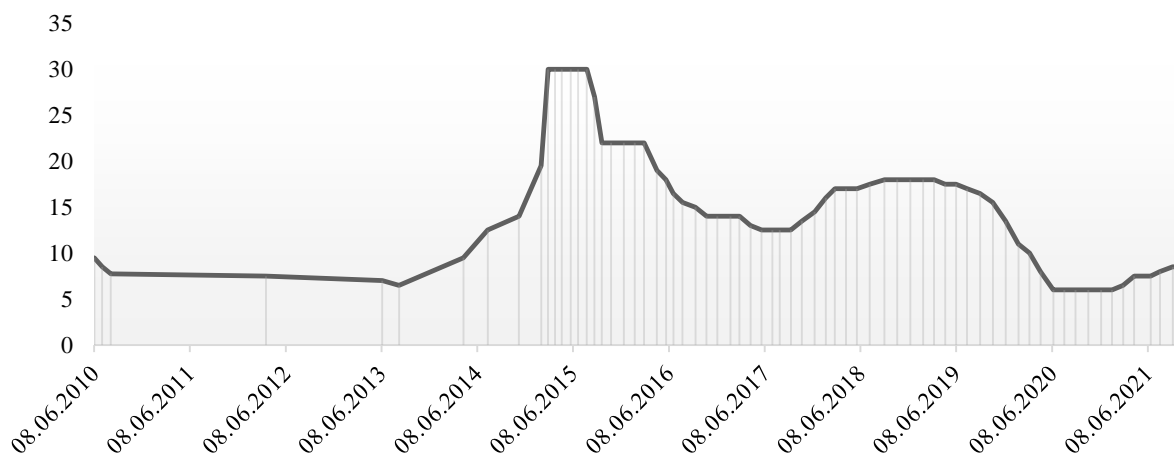

Рисунок 2.3 – Динаміка облікової ставки НБУ за 2010-2021 рр., %

Наступним етапом розглянемо динаміку проблемної заборгованості банківського сектору України. Для того щоб оцінити масштабність явища для України порівнюємо показник частки проблемної заборгованості в Україні із аналогічним показником країн найближчих сусідів: Білорусь, Чехія, Угорщина, Молдова, Польща, Румунія, Росія та Словаччина (рис. 2.4).

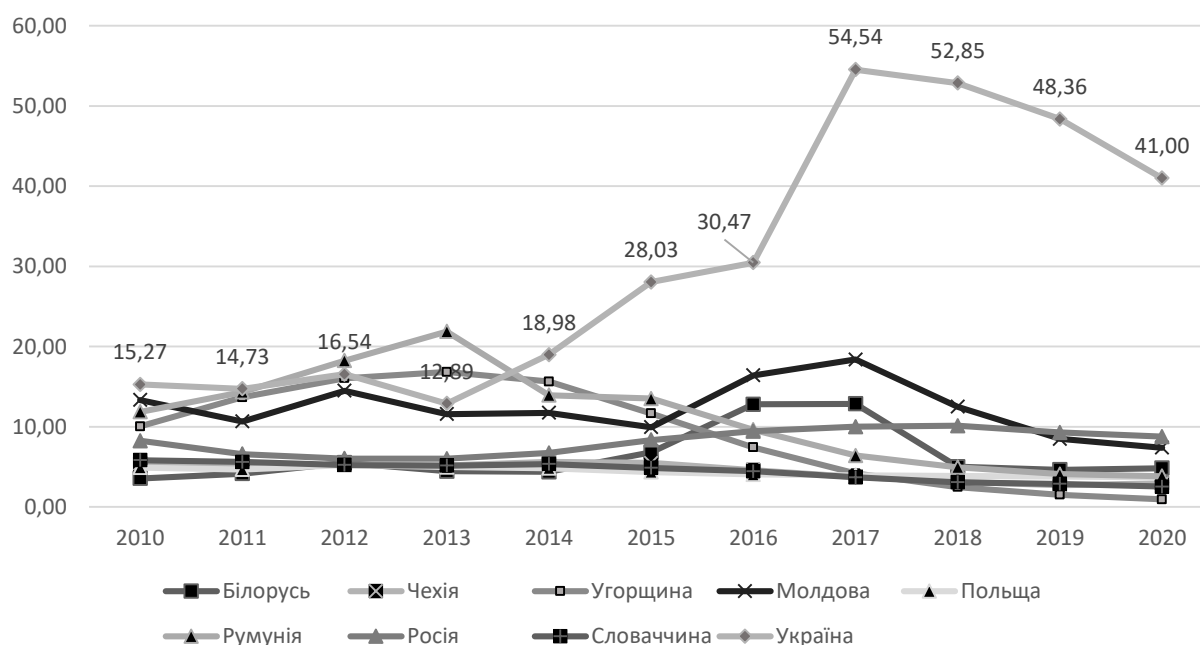

Рисунок 2.4 – Динаміка частки проблемної заборгованості у кредитному портфелі банків України та її найближчих країн-сусідів, %

Дані рисунку 2.4 свідчать, що Україна починаючи з 2014 року має найвищий показник частки проблемних кредитів у кредитному портфелі банків країни. Найменший обсяг проблемної заборгованості станом на кінець 2020 року має Угорщина (0,93 %), Словаччина (2,53 %), Чехія (2,96 %), Польща (3,71 %), Румунія (3,83 %) та Білорусь (4,83 %). Молдова та Росія мають значення даного показника вище за 5 % – 7,38 % та 8,76 % відповідно, що вже створює певні проблеми для їх банківських систем. Ситуація в Україні є критичною, що тисне на вартість кредитування для бізнесу та населення. Поки в країні не буде вирішено питання з проблемною заборгованістю банків можливості наблизити відсоткові кредитні ставки до європейського рівня, нажаль, буде не можливо.

Розглянемо динаміку проблемних кредитів банків України за 2006–2021 рр. (рис. 2.5).

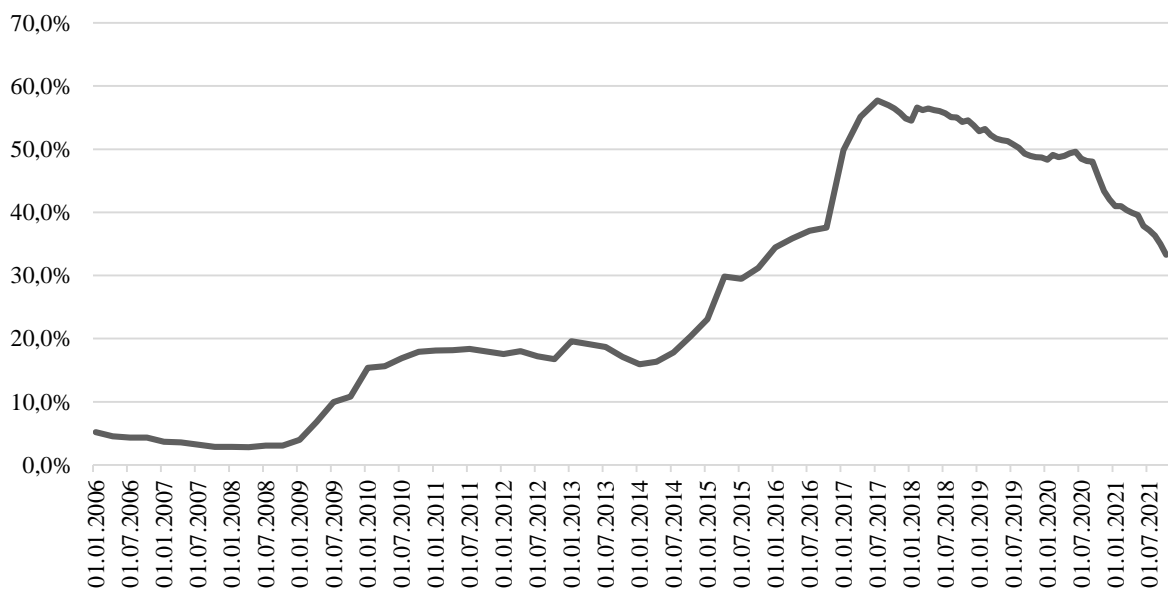

Рисунок 2.5 – Динаміка частки проблемної заборгованості у кредитному портфелі банків України за 2006-2021 рр.

За даними рисунку 2.5 можна побачити, що NPLs почали стрімко зростати з середини 2014 року. У 2017 році стався номінальний стрибок через перехід на міжнародні стандарти визначення непрацюючих активів. Банки

визнавали реальну якість кредитів із запізненням. На це вказує зростання прострочень за кредитами, що згодом стали NPLs. Намагаючись віддалити збитки акціонерів, фінустанови проводили короткострокові реструктуризації та капіталізували проценти. У таких умовах НБУ активно робив систему прозорішою: посилював контроль за розрахунком кредитного ризику, запроваджував міжнародні норми його оцінювання, проводив стрес-тестування найбільших боржників.

Більшість NPLs стосується великих кредитів. За даними НБУ станом на 2019 року 96% обсягу проблемних кредитів припадали на кредити понад 100 млн грн, а майже 75 % із них сконцентровані на балансі лише 128 суб'єктів господарювання.

Аналізуючи обсяги проблемних кредитів починаючи з 2014 року НБУ виділив 6 ключових причин, які їх спровокували (рис. 2.6). Перші три причини – це зовнішні фактори: знаходження позичальника на тимчасово неконтрольованих територіях або на територіях, що зазнали руйнувань під час АТО/ООС (Ф1); належність боржника до галузей, які постраждали від втрати ринку РФ (машинобудування, виробництво труб, молочних продуктів та інше) (Ф2); значні втрати від спаду внутрішнього попиту під час кризи (операції з нерухомістю, будівництво, виробництво будматеріалів, автомобілів тощо) (Ф3).

Інші три причини – це фактори, які пов'язані з якістю управління кредитними портфелями / ризиками банків: відсутність операційної діяльності у потенційного позичальника при отриманні кредиту (Ф 4); наявність операційної діяльності у боржника, але неприйнятне боргове навантаження при отриманні позики (Ф 5); завищене боргове навантаження для боржників при отриманні позики (чистий борг у понад 5 разів вищий, ніж EBITDA) (Ф 6).

EBITDA дорівнює обсягу прибутку до вирахування витрат за відсотками, сплати податків та амортизаційних відрахувань.

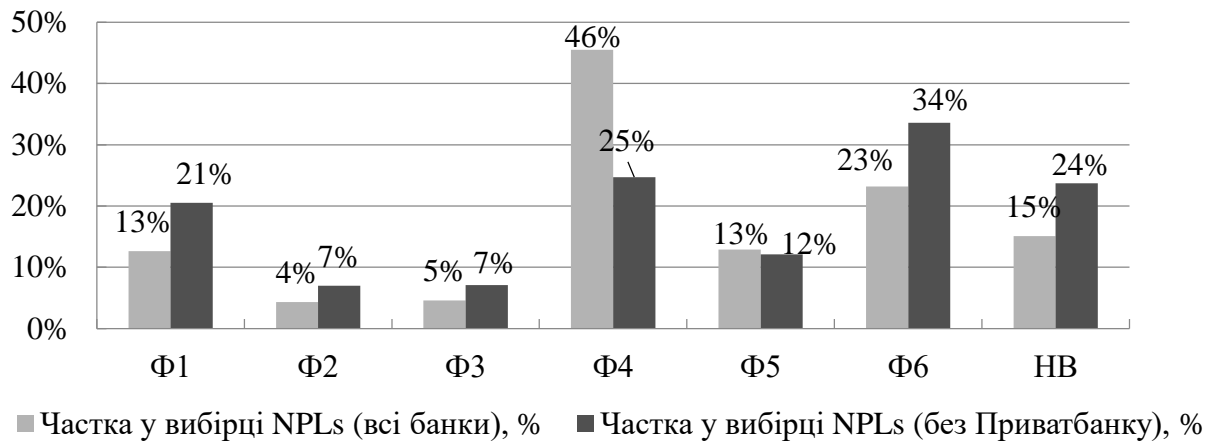

Рисунок 2.6 – Розподіл непрацюючих кредитів банків України за факторами, що їх спровокували*

* На боржників міг впливати один або декілька факторів. У другому випадку сума боргу позичальника враховувалася за кількома факторами одночасно, тому частки факторів в сумі заборгованостей перевищують 100%.

Дані рисунку 2.6 свідчать, що найбільш впливовими факторами стали Ф 4 та Ф 6. Обидва ці фактори свідчать, що саме фактори неправильного управління кредитними ризиками і спровокували виникнення такого обсягу проблемної заборгованості в банках України. Досить часто реалізація зазначених факторів свідчила про реалізацію злочинних схем між керівниками банків та підприємствами боржниками. Іншими словами, керівництво банку надавало дозвіл на кредит розуміючи наперед, що даний кредит повернутий бути не може, отримуючи за це певну винагороду від підприємства-боржника.

Частка непрацюючих кредитів (NPL) у розрізі груп банків наведена на рисунку 2.7.

Відповідно до рисунку 2.7, найбільша частка проблемних кредитів характерна для банків під контролем Російської Федерації – 95,8 % станом на 01.10.2021 %. Також значна частка проблемних кредитів наявна у Приват банку – 70, 2 % та для банків з державною часткою (без Привату) – 34 %.

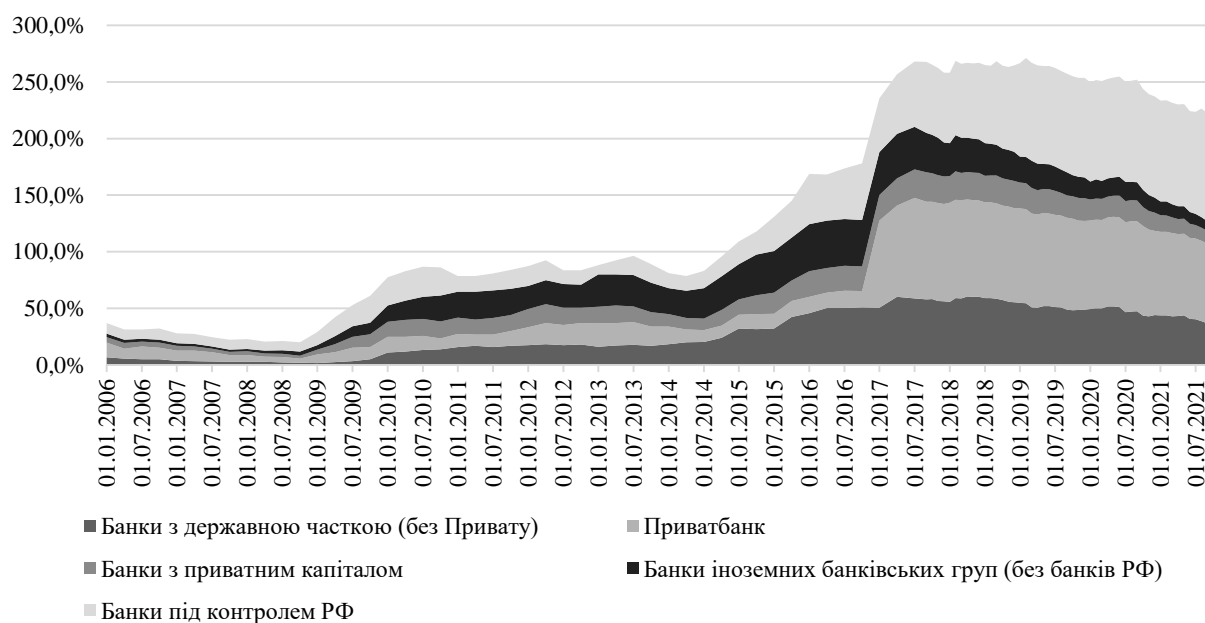

Рисунок 2.7 – Динаміка частки непрацюючих кредитів (NPL) у розрізі груп банків за 2006-2021 рр.

Дані щодо наявного покриття NPL резервами наведено на рисунку 2.8.

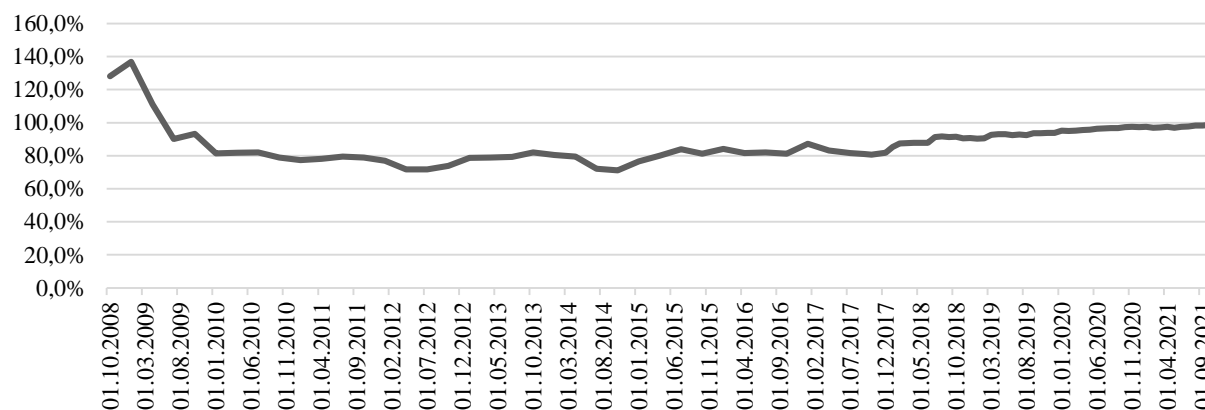

Рисунок 2.8 – Динаміка даних щодо наявного покриття NPL резервами за 2008-2021 рр., %

Динаміка показника покриття резервами банків проблемних кредитів свідчить, про те, що починаючи з 2009 і до середини 2021 року резервів було менше 100% проблемних позик, що є негативною тенденцією. Позитивним фактом є те, що починаючи з 2014 року банки поступово нарощують обсяг

резервів і у другій половині 2021 року показник досягнув рівня у 98,6 %.

Цікавим є розглянути, які банки мають найбільший обсяг кредитного портфелю в державі, які банки мають найбільшу частку проблемних кредитів та які банки мають найбільший обсяг проблемних кредитів (рис. 2.9-2.11).

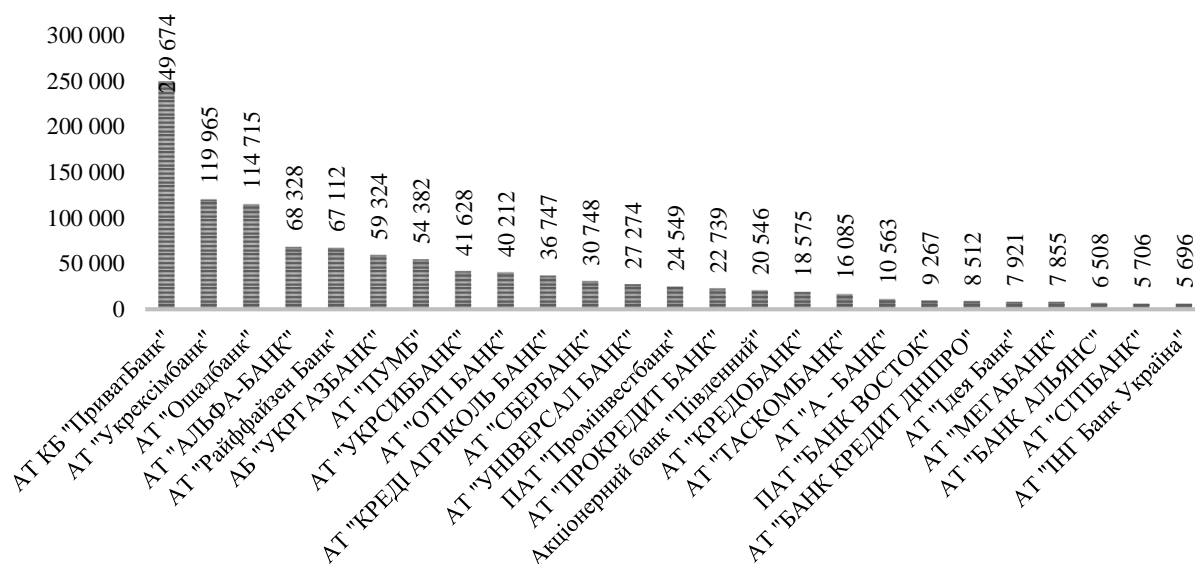

Рисунок 2.9 – Топ 25 банків за обсягами кредитного портфелю банків станом на 01.10.2021 року, млн. грн.

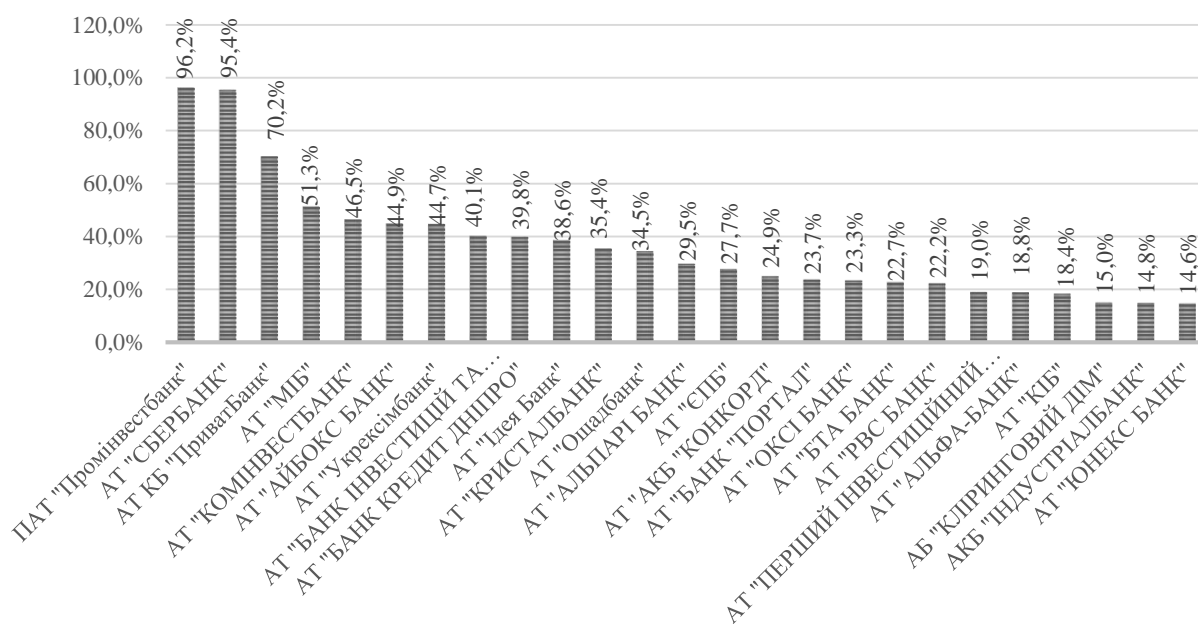

Рисунок 2.10 – Топ 25 банків за часткою непрацюючих кредитів (NPL) банків, % станом на 01.10.2021 року

Дані рисунку 2.9 свідчать про те, що в п'ятірку банків із найбільшим обсягом кредитного портфелю входять: АТ КБ «Приватбанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «АЛЬФА-БАНК» та АТ «Райффайзен Банк». Тобто три з них є державними банками, до того ж на шостому місці знаходиться також державний банк – АБ «УКРГАЗБАНК».

Відповідно, банками із найбільшою часткою непрацюючих кредитів є: ПАТ «Промінвестбанк», АТ «СБЕРБАНК», АТ КБ «Приватбанк», АТ «МІБ» та АТ «Комінвестбанк».

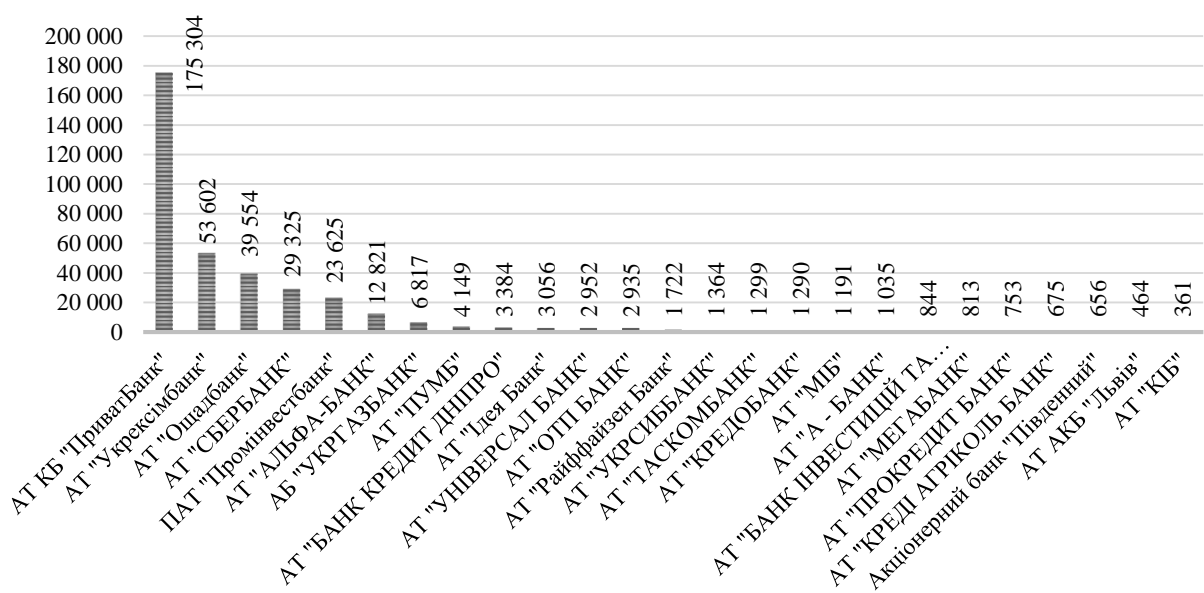

Рисунок 2.11 – Топ 25 банків за обсягами непрацюючих кредитів (NPL) банків, млн. грн. станом на 01.10.2021 року

Банками із найбільшим обсягом непрацюючих кредитів є: АТ КБ «Приватбанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «СБЕРБАНК» та ПАТ «Промінвестбанк». Дані рисунків 2.9-2.11 свідчать, що лише АТ КБ «Приватбанк» входить до першої п'ятірки за усіма трьома проаналізованими показниками.

Дослідивши динаміку проблемної заборгованості в Україні за 2005-2021 рр., було зроблено висновок, що зростання обсягу проблемної заборгованості розпочалося починаючи з 2008 року. Значне збільшення частки

проблемних кредитів відбулося в два етапи: перший – 2014-2016 рр. (банківська та політична криза в Україні); другий – 2017 рік (перехід України на міжнародні стандарти визначення непрацюючих активів). Станом на 01.10.2021 р. частка проблемних кредитів в банківській системі України склала 33,3 %, тобто спостерігається певне її скорочення в порівнянні із 2019-2020 рр. Але викликає занепокоєння загальне погіршення економічної ситуації в Україні та світі на тлі світової пандемії COVID-19, що може призвести у короткостроковій перспективі до збільшення обсягу та частки проблемної заборгованості. Все вище зазначене і обумовлює актуальність проблеми оцінки впливу проблемних кредитів на банківський сектор України.

2.2 Дослідження взаємозв'язків між обсягами проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України

Обрана тема дослідження передбачає проведення дослідження залежності між кількістю безнадійних боргів банків, їх показниками прибутковості та фінансової стійкості. Метод моделювання структурними рівняннями був обраний для визначення показаних взаємозв'язків та їх економіко-математичної обґрунтованості. Цей метод дозволяє формалізувати зв'язки, які існують між обраними елементами системи структурних рівнянь. Для розрахунків доцільно використовувати програмний інструментарій Statistica, що дозволить досить швидко та легко провести необхідні розрахунки, здійснити оцінку валідності отриманої моделі та визначити рівень статистичної значущості її параметрів.

Нами було визначено шість ключових показників у якості інформаційної бази для вивчення взаємозв'язку між показниками безнадійної заборгованості банківських установ, прибутковістю банківської галузі України та її

фінансовою стабільністю. Для кожного із трьох елементів дослідження обрано два показники: показники суми безнадійної заборгованості в банківській галузі – nonperforming loans (NPL), показники прибутковості банківської галузі України – rate of return (ROR) та показники фінансової стабільності банківської галузі України – financial stability indicators (FSI). Дані по зазначеним показникам наведені у таблиці Г.2 додатку Г.

Використання методу моделювання структурними рівняннями вимагає виконання наступного переліку дій:

- Для визначення функціональних та структурних зв'язків між досліджуваними елементами необхідно створити діаграму шляху.
- Здійснення дослідження регресійного взаємозв'язку між явними та неявними факторами, що впливають на фінансову стабільність, прибутковість та стан боргу банківських установ в Україні. Такий аналіз допоможе нам отримати структурні рівняння та пояснити їх з економічної точки зору.
- Здійснення перевірки ефективності отриманої моделі через аналіз залишків моделі та їх відповідність закону нормального розподілу.

Фактори, наведені в таблиці Г.2 додатку Г, є ендогенними явними змінними, що потрібні для розрахунку неявних змінних: B.S.FIN.STABILITY, NPL, B.S.PROFITABILITY. Метою проведення моделювання структурними рівняннями було дослідження залежності стану фінансової стійкості банківського сектору України (B.S.FIN.STABILITY) від рентабельності банківського сектору України (B.S.PROFITABILITY) та обсягу проблемної заборгованості в банківському секторі України (NPL), саме тому B.S.FIN.STABILITY є змінною екзогенною, що залежить від NPL та B.S.PROFITABILITY. Побудована нами діаграма шляхів наведена на рисунку Г.1.

Перед початком розрахунків у програмі Statistica необхідно нормалізувати вихідні дані, які ми вибрали, оскільки вибрані нами показники мають різні типи значень векторів $X = (x_1, x_2, \dots, x_n)$ і їх необхідно привести до єдиного масштабу. Таке перетворення збільшить адекватність методу

моделювання структурними рівняннями, а також встановити відповідність між якісними та кількісними значеннями.

Нормалізація даних була проведена нами за формулою 1.

$$x'_i = \frac{x_i - x_{min}}{x_{max} - x_{min}} \quad (1)$$

Перетворення даних шляхом нормалізації робить їх безрозмірними та присвоюється сегменту [0; 1]. В результаті нормалізації даних ми згенерували наступні вихідні дані для розрахунків (таблиця Г.3 Додатку Г).

Суть моделювання за допомогою структурних рівнянь полягає у тому, що з більш простих моделей можна створити складну інтегровану модель взаємозв'язку між досліджуваними елементами. Причинно-наслідкові зв'язки між змінними також формалізовані у середині самої моделі.

У програмі Statistica у вікні «Аналіз» – «Поглиблені методи», необхідно обрати параметр «Моделювання структурними рівняннями». Спочатку визначаємо екзогенні змінні у полі «Екзогенні змінні». Відповідно до створеної нами діаграми шляхів до екзогенних змінних відноситься B.S.FIN.STABILITY, до складу якої входять: RCRWAR та LATAR. У полі «Основне ім'я для залишкових змінних» визначаємо ім'я для залишкових змінних – Delta (дане ім'я було використано у діаграмі шляхів на рис. Г 1 додатку Г).

Далі переходимо до визначення ендогенних змінних у полі «Ендогенні змінні». Починаємо зі змінної B.S.PROFITABILITY, до складу якої входять показники ROAR та ROCR, а наступною вносимо змінну NPL, що визначається такими показниками: NPL's.V та NPL's.E.R. У полі «Основне ім'я для залишкових змінних» автоматично вказується – EPSILON, а в полі «Основне ім'я для дисперсії» – Zeta (ці імена були нами використані при побудові діаграми шляхів).

У вікні «Визначити шляхи структурних рівнянь» вказуємо регресійну

модель, за допомогою якої пов'язуються між собою наступні фактори: B.S.FIN.STABILITY, B.S.PROFITABILITY, NPL. Далі здійснюється переклад моделі мовою Path1 і проводиться ітераційна процедура оцінки невідомих параметрів.

Дотримуючись наведеного алгоритму, ми отримали результати оцінки взаємозв'язку між показниками обсягу проблемної банківської заборгованості, прибутковістю та фінансовою стійкістю у банківському секторі України, які представлені на рисунку Г.2.

Рядки у таблиці на рисунку відповідають запису мовою Path1 кожного шляху з діаграми шляхів, стовпці показують оцінки вільного параметра, стандартну помилку, значення t-статистики, рівні p-значимості для проведених розрахунків. Статистично значимі результати за t-статистикою ($p < 0,05$) виділені червоним, що є свідченням вірності гіпотези про нерівність нулю оцінки відповідного вільного параметра. Ця таблиця містить оцінки параметрів регресійної моделі, що пов'язали фактори B.S.FIN.STABILITY, B.S.PROFITABILITY, NPL одним з одним. Тобто програма побудувала регресійну модель для латентних змінних маючи тільки явні змінні.

Система структурних рівнянь, яка характеризує зв'язок між фінансовою стійкістю банківського сектору України, його рентабельністю та обсягу проблемної заборгованості, представлені у формулі 2.

Доцільним буде навести економічну інтерпретацію всіх структурних рівнянь наведеної вище системи.

Розглянемо залежності між латентною змінною B.S.FIN.STABILITY та ендогенними змінними RCRWAR та LATAR (перші два рівняння отриманої системи структурних рівнянь). При зміні стану фінансової стійкості банківського сектору на 1%, співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів зміниться на 0,089 %, а співвідношення ліквідних активів до сукупних активів зміниться на 0,333 %. Тобто ми бачимо прямий зв'язок між латентною змінною B.S.FIN.STABILITY та ендогенними змінними RCRWAR та LATAR. При нульовому значенні показника стану фінансової

стійкості банківського сектору RCRWAR буде складати 0,082, а LATAR буде дорівнювати нулю.

$$\left\{ \begin{array}{l} RCRWAR = 0,089 \cdot B.S.FIN.STABILITY + 0,082 \\ LATAR = 0,333 \cdot B.S.FIN.STABILITY \\ ROAR = B.S.PROFITABILITY \\ ROCR = 1,004 \cdot B.S.PROFITABILITY + 0,001 \\ NPL's.V = NPL \\ NPL's.E.R = NPL \\ NPL = 0,319 \cdot B.S.FIN.STABILITY + 0,037 \\ B.S.PROFITABILITY = 0,310 \cdot B.S.FIN.STABILITY - 0,935 \cdot \\ NPL + 0,026 \end{array} \right. \quad (2)$$

Залежності, що були отримані для оцінки показників рентабельності банківського сектору України (B.S.PROFITABILITY) виражаються третім та четвертим рівнянням із системи структурних рівнянь (формула 2). Виходячи із третього рівняння системи, можна зробити висновок, що рентабельність банківського сектору України і норма прибутку на капітал та активи знаходяться у прямій пропорційній залежності, тобто зростання рівня рентабельності банківського сектору України на 1% супроводжується пропорційним збільшенням норми прибутку на активи та збільшенням норми прибутку на капітал на 1,004 %. При нульовій рентабельності банківського сектору норма прибутку на активи складе 0, а норма прибутку на капітал – 0,001.

Залежність латентної змінної NPL від явних змінних NPL's.V та NPL's.E.R відображена у п'ятому та шостому рівняннях системи. Стан проблемної заборгованості банківських установ України знаходиться у прямій залежності від обсягу проблемних кредитів, тобто при зростанні обсягу проблемних кредитів на 1% ми отримаємо зростання проблемної заборгованості банківських установ України на 1%.

У шостому рівнянні системи ми спостерігаємо також пряму залежність між станом проблемної заборгованості банківських установ України та співвідношенням недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу. При

зростанні NPL's.E.R на 1% ми отримуємо погіршення стану проблемної заборгованості банківських установ України також на 1 %.

Щодо рівнянь, що описують залежність між латентними неявними змінними (сьоме та восьме рівняння в системі), то можна зробити наступні висновки. Між станом фінансової стійкості банківського сектору та станом проблемної заборгованості банківських установ України існує пряма залежність, тобто при покращенні стану фінансової стійкості банківського сектору України на 1%, проблемна заборгованість банківських установ України також зростає, але лише на 0,319 %.

При визначенні залежності між станом фінансової стійкості банківського сектору України, його рентабельністю та станом проблемної заборгованості банківських установ можна зробити висновок про пряму залежність між станом фінансової стійкості банківського сектору України та його рентабельністю, і зворотну залежність між станом проблемної заборгованості банківських установ та рентабельністю банківського сектору України. У випадку зростання рентабельності банківського сектору на 1% буде спостерігатися зростання фінансової стійкості на 0,310 %. При зростанні рентабельності банківського сектору України на 1% відбувається скорочення проблемної заборгованості банківських установ на 0,935 %.

Після економічної інтерпретації моделі необхідно перейти до перевірки адекватності отриманої системи рівнянь та її параметрів. Перевірку адекватності моделі можна зробити проаналізувавши такі критерії: основні підсумкові статистики (Main summery statistics), індекси нецентральності (Noncentrality Fit Indices) та нормальний ймовірнісний графік (Normal Probability Plot).

Дослідження взаємозв'язку показників обсягу проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України на ньому має такі основні статистики (рис. Г.3 додатку Г).

Проаналізувавши значення підсумкових статистик можна зробити висновок, що побудована нами модель є адекватною. По-перше, ітераційний

процес зійшовся успішно, по-друге, значення критеріїв «Критерій УУПІММ» та «Критерій УІМ» дорівнюють нулю, по-третє, значення функції незгоди мале, по-четверте, значення максимуму косинуса залишків дорівнює нулю. Таким чином, можна зробити висновок про адекватність отриманої системи структурних рівнянь.

Наступним кроком проаналізуємо індекси нецентральності моделі (рис. Г.4 додатку Г). Дані показники відображають ступінь адекватності моделі шляхом оцінки параметра нецентральності статистики χ^2 . Під час оцінки адекватності моделі за індексами нецентральності моделі використовуються такі довірчі інтервали: нижня межа 90% довірчого інтервалу, точкова оцінка та верхня межа 90% довірчого інтервалу. За допомогою програми Statistica були проаналізовані такі індекси: параметр нецентральності розподілу, індекс Стінгера-Лінда, індекс нецентральності МакДональда, гамма індекс та скоректований гамма індекс. В цілому можна зробити висновок, що значення даних індексів говорять про нормальну підгонку моделі.

На нашу думку, також доцільним є розглянути одновібіркові індекси згоди (рис. Г.5 додатку Г), серед яких найбільшої уваги потребують інформаційний критерій Акаїке та байєсівський критерій Шварца. Згідно з даними індексами найкращою є та модель, що має найменше значення даних індексів. Отримана нами модель (одна із п'яти проаналізованих автором) саме і характеризується найменшими значеннями даних індексів, що свідчить про її адекватність.

Важливою ознакою адекватності моделі є її відповідність нормальному закону розподілу залишків, яку можна проаналізувати на нормальному ймовірнісному графіку (рис. Г.6 додатку Г). Чим щільніше розміщені точки на прямій графіку, тим більше закон розподілу залишків відповідає нормальному закону. На рисунку Г.6 точки досить щільно розміщені на прямій, що свідчить про адекватність отриманої моделі.

Проаналізувавши усі зазначені критерії адекватності отриманої економіко-математичної моделі можна зробити висновок, що майже всі чинники свідчать про адекватність системи структурних рівнянь та про

нормальність розподілу нормалізованих залишків моделі.

В результаті проведених економіко-математичних розрахунків методом структурного моделювання можна зробити висновок про наявність взаємозалежності показниками обсягу проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України. При визначенні залежності між станом фінансової стійкості банківського сектору України, його рентабельністю та станом проблемної заборгованості банківських установ було зроблено висновок про обернену залежність між станом фінансової стійкості банківського сектору України та його рентабельністю, і пряму залежність між станом проблемної заборгованості банківських установ та рентабельністю банківського сектору України.

При визначенні залежності між станом фінансової стійкості банківського сектору України, його рентабельністю та станом проблемної заборгованості банківських установ можна зробити висновок про пряму залежність між станом фінансової стійкості банківського сектору України та його рентабельністю, і зворотну залежність між станом проблемної заборгованості банківських установ та рентабельністю банківського сектору України. У випадку зростання рентабельності банківського сектору на 1% буде спостерігатися зростання фінансової стійкості на 0,310 %. При зростанні рентабельності банківського сектору України на 1% відбувається скорочення проблемної заборгованості банківських установ на 0,935 %.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема із проблемною заборгованістю банків в Україні дійсно існує і велика частка проблемних кредитів в банківському секторі справляє негативний вплив на його фінансову стійкість. В той же час зростання рентабельності банківських установ призведе до покращення ситуації із проблемною заборгованістю в банківському секторі.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що банківська система України має значний обсяг проблемної заборгованості. Велика кількість прострочених кредитів призводить до втрати довіри до банку з боку вкладників та акціонерів, виникнення проблем з платоспроможністю та ліквідністю, погіршення репутації банку. Крім того, банк несе додаткові витрати, пов'язані з вимогами щодо повернення кредиту, частина активів банку перебуває у формі непродуктивних. Такі втрати за своїми розмірами можуть набагато перевищити прямі збитки від непогашеної позики. Тому вартість проведення ефективної кредитної політики й раціональної організації кредитної роботи в банку, включаючи досвідчену команду кредитного аналізу та контролю, як правило, набагато нижча за витрати з управління проблемними кредитами та збитки, яких можна було б уникнути.

Для належної організації роботи з проблемними кредитами необхідно виробити підходи до ідентифікації потоку клієнтів, що звертаються за реструктуризацією, шляхом їх сегментації, а також, розробити інструментарій реструктуризації та визначити пріоритетність і обмеження щодо його використання, враховуючи інтереси банку та регулятивні вимоги.

Процедура повернення проблемних кредитів не вкладається в однозначні стандартні схеми. Діапазон варіантів вирішення питань широкий: від ліберальних методів «роботи» з боржником до категоричного банкрутства тих, які відверто ігнорують намагання банку узгоджено розв'язати проблему.

Відповідно до світової практики до проблемних кредитів (*nonperforming loans* (NPLs)) відносяться сумнівні та безнадійні до повернення кредити. Згідно з рекомендаціями МВФ, кредити вважають недіючими, якщо сплата основної суми та процентів за ними прострочені: 1) на три місяці (90 днів) або більше; 2) менше ніж на 90 днів, проте відповідно до національних норм нагляду

вважається, що обслуговування такого кредиту є «слабким» або «незадовільним».

В результаті проведеного порівняльного аналізу серед країн найближчих сусідів станом на 2020 рік Україна починаючи з 2014 року має найвищий показник частки проблемних кредитів у кредитному портфелі банків країни. Найменший обсяг проблемної заборгованості станом на кінець 2020 року має Угорщина (0,93 %), Словаччина (2,53 %), Чехія (2,96 %), Польща (3,71 %), Румунія (3,83 %) та Білорусь (4,83 %). Молдова та Росія мають значення даного показника вище за 5 % – 7,38 % та 8,76 % відповідно, що вже створює певні проблеми для їх банківських систем. Ситуація в Україні є критичною, що тисне на вартість кредитування для бізнесу та населення.

Дослідивши динаміку проблемної заборгованості в Україні за 2005-2021 рр., було зроблено висновок, що зростання обсягу проблемної заборгованості розпочалося починаючи з 2008 року. Значне збільшення частки проблемних кредитів відбулося в два етапи: перший – 2014-2016 рр. (банківська та політична криза в Україні); другий – 2017 рік (перехід України на міжнародні стандарти визначення непрацюючих активів). Станом на 01.10.2021 р. частка проблемних кредитів в банківській системі України склала 33,3 %, тобто спостерігається певне її скорочення в порівнянні із 2019-2020 рр. Але викликає занепокоєння загальне погіршення економічної ситуації в Україні та світі на тлі світової пандемії COVID-19, що може призвести у короткостроковій перспективі до збільшення обсягу та частки проблемної заборгованості.

В результаті проведених економіко-математичних розрахунків методом структурного моделювання були зроблені висновки про наявність взаємозалежності показниками обсягу проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України.

При визначенні залежності між станом фінансової стійкості банківського сектору України, його рентабельністю та станом проблемної заборгованості банківських установ можна зробити висновок про пряму

залежність між станом фінансової стійкості банківського сектору України та його рентабельністю, і зворотню залежність між станом проблемної заборгованості банківських установ та рентабельністю банківського сектору України. У випадку зростання рентабельності банківського сектору на 1% буде спостерігатися зростання фінансової стійкості на 0,310 %. При зростанні рентабельності банківського сектору України на 1% відбувається скорочення проблемної заборгованості банківських установ на 0,935 %.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема із проблемною заборгованістю банків в Україні дійсно існує і велика частка проблемних кредитів в банківському секторі справляє негативний вплив на його фінансову стійкість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Болгар Т. М. Управління проблемними кредитами вітчизняних банків у сучасних умовах господарювання. *Бізнес Інформ*. 2014. № 1. С. 248-255. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_1_47.
2. Версаль Н. І., Т. В. Дорошенко Теорія кредиту: навч. посіб. К.: Києво-Могилянська академія, 2007. 483 с.
3. Визначення НБУ поняття «стандартні кредити». URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123459
4. Вовк В. Я., Хмеленко О. В. Кредитування і контроль: навч. посіб. К. : Знання, 2008. 463 с.
5. Дудинець Л. А. Вплив проблемних активів на стабільність функціонування банківських установ. *Регіональна економіка*. 2011. Випуск 2. С. 115-121. URL: ///C:/Users/User/Downloads/regek_2011_2_15.pdf.
6. Жаліло Я., Покришка Д., Белінська Я. Економіка України після кризи: орієнтири стратегічних реформ. К.: НІСД, 2010. 104 с.
7. Карпенко О. В. Сутність та фактори появи проблемних кредитів банків України. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ*, Серія: Економічні науки. 2013. № 5. С. 80-89.
8. Лыкова, Н. М. Подходы к классификации проблемных кредитов и методы управления ими в коммерческом банке. *Банковские услуги*. 2012. № 11. С.18-25.
9. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків». Вказівки від 15.03.2004 № 104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1112500-04#Text>.
10. Міщенко В. С. Удосконалення управління проблемними активами банків. *Бібліотека економіста*. URL: <http://library.if.ua/articles/article-37>.
11. Мустафаева Д. Тенденции и перспективы развития рынка проблемных активов банков Украины. URL: [http://www. credit-](http://www.credit-)

rating.ua/img/st_img/Press-release/2011/09.06.2011/Final_Report_RU3005.pdf

12. Олійник А. В., Воловник І. В. Проблемні кредити та їх вплив на платоспроможність банків в Україні. *Економіка та суспільство*. 2016. Випуск 6. С. 300-307. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/6_ukr/6_2016.pdf#page=300.
13. Осечко Ю. Економічна сутність проблемних кредитів банку та їх класифікація. *Міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір»*, 2016. № 1 (21). URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/index.php/fp/article/view/449>.
14. Офіційний сайт Верховної Ради України. Закон України Про виконавче провадження. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
15. Офіційний сайт Верховної Ради України. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>.
16. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
17. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Основні показники діяльності банків. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/>.
18. Офіційний сайт Національного банку. України. Статистика фінансового сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms>.
19. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
20. Прийдун Л. М. Ефективне управління проблемними кредитами як основа оптимізації відносин між банком та позичальником. URL: <http://intkonf.org/priydun-lm-efektivne-upravlinnya-problemnimi-kreditami-yak-osnova-optimizatsiyi-vidnosin-mizh-bankom-ta-pozichalnikom/>.
21. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

22. Павленко Л. Д., Крухмаль О. В., Тарасенко Я. Ю. Проблемні кредити: сутність та причини виникнення в сучасних умовах. *Modern Economics*. 2021. № 27 (2021). С. 61-69. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V27\(2021\)-08](https://doi.org/10.31521/modecon.V27(2021)-08).
23. Прохненко, В.В. Проблемний кредит: сутність та фактори виникнення. Ефективні інструменти сучасних наук – 2014: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (27 квітня – 05 травня 2014). Прага, 2014. Ч. I. С. 54-55.
24. Смулов А.М., Нурзат О.А. О перспективных подходах банков к работе с проблемной и просроченной ссудной задолженностью. *Финансы и кредит*. 2010. №33 (417). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-perspektivnyh-podhodah-bankov-k-rabote-s-problemnoy-i-prosrochennoy-ssudnoy-zadolzhennostyu>.
25. Тушницький А. Р. Вплив проблемних активів на стабільність функціонування банківської системи України. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2010. Вип. 20.5. С. 251-259.
26. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
27. Abusharbeh, M. T. The impact of Banking Sector Development on Economic Growth: Empirical analysis from Palestinian economy. *Journal of Emerging Issues in Economics, Finance and Banking*. 2016. Vol. 6, No 2, pp. 2306-2316. URL: http://globalbizresearch.org/economics/images/files/26543_D756_JEIEFB_Mohammed%20T.%20Abusharbeh.pdf.
28. Apan M., İslamoğlu M. Determining the relationship between non-performing loans, economic growth, and asset size: An application in Turkish Participation Banking Sector. *Afro Eurasian Studies Journal*. 2019. Vol. 8, Issue 1, pp. 106-123. URL: <http://dergipark.gov.tr/afes/issue/44214/494510>.
29. Ashraf, N., & Butt, Q. Macroeconomic and Idiosyncratic Factors of Non-Performing Loans: Evidence from Pakistan's Banking Sector. *Journal of*

- Finance and Accounting Research*. 2019. Vol. 1, No 2, pp. 44-71. URL: <https://doi.org/10.32350/JFAR/0102/03>.
30. Barseghyan, Levon. Non-Performing Loans, Prospective Bailouts, and Japan's Slowdown. *Journal of Monetary Economics*, 2010. 57(7): 873-890.
 31. Bondarenko Eu., Zhuravka O., Aiyedogbon J. O., Sunday O. E., Andrieieva V. Structural modeling of the impact of bank nonperforming loans on the banking sector: the Ukrainian experience. *Banks and Bank Systems*, 2020 Vol. 15. Issue 2. P. 67-78. [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.15\(2\).2020.07](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.15(2).2020.07).
 32. Bykova A., Pindyuk, O. Non-Performing Loans in Central and Southeast Europe. *Policy Notes and Reports*, 2019. No. 32. URL: <http://hdl.handle.net/10419/204275>.
 33. Carpenter S. (2019) Releasing economic growth in Ireland and the EU: The impact of Non-Performing Loans. Resolving the issue. Masters thesis, Dublin, National College of Ireland. URL: <http://trap.ncirl.ie/id/eprint/3957>.
 34. Farooq M. O., Elseoud M. S. Ab., Turen S., Abdulla M. Causes of Non-Performing Loans: The Experience of Gulf Cooperation Council Countries. *Entrepreneurship and sustainability issues*. 2019. Vol. 6, No 4, pp. 1955-1974. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3410043.
 35. Gonzales-Hermosillo, Brenda. Developing Indicators to Provide Early Warnings of Banking Crises. *Finance & Development*. June 1999, 36-39.
 36. Hanifan Fajar, Umanto. The impact of macroeconomic and bank-specific factors toward non-performing loan: evidence from Indonesian public banks. *Banks and Bank Systems*. 2017. Volume 12 2017, Issue #1, pp. 67-74. [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.12\(1\).2017.08](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.12(1).2017.08).
 37. Kester G., Shane L. Non-performing Loans and Bank Stability in Barbados *Economic Review*. 2011. Volume XXXVII, Number 3. pp. 77-99. URL: https://www.researchgate.net/profile/Shane_Lowe2/publication/255699158_International_Business_and_Financial_Services_Centres_in_the_Caribbean/links/568e351e08ae78cc0514f7ab/International-Business-and-Financial-Services-Centres-in-the-Caribbean.pdf#page=77.

38. Kingu P. S., Dr Macha S., Dr Gwahula R. Impact of Non-Performing Loans on Bank's Profitability: Empirical Evidence from Commercial Banks in Tanzania. *International Journal of Scientific Research and Management*. 2018. Vol. 06, Issue 01, Pages 71-79. URL: <https://doi.org/10.18535/ijssrm/v6i1.em11>.
39. Makri V., Tsagkanos A., Bellas A. Determinants of Non-Performing Loans: The Case of Eurozone. *PANOECONOMICUS*, 2014. Issue 2, pp. 193-206. DOI: 10.2298/PAN1402193M.
40. Md. Shahidul Islam, Shin-Ichi Nishiyama. Non-performing loans of commercial banks in South Asian countries: adverse selection and moral hazard issues. *Asian Economic and Financial Review*. 2019 Vol. 9, No 9, pp. 1091-1106. DOI: 10.18488/journal.aefr.2019.99.1091.1106.
41. Myra V. De Leo The impact of credit risk and macroeconomic factors on profitability: the case of the ASEAN banks. *Banks and Bank Systems*. 2019. Volume 15 2020, Issue #1, pp. 21-29. [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.15\(1\).2020.03](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.15(1).2020.03)
42. Ozili P. Non-performing loans and financial development: new evidence. *Journal of Risk Finance*, 2019. Vol. 20, No. 1, pp. 59-81. URL: <https://doi.org/10.1108/JRF-07-2017-0112>.
43. Ozili P. Non-performing loans in European systemic and non-systemic banks. *Journal of Financial Economic Policy*. 2019. URL: <https://doi.org/10.1108/JFEP-02-2019-0033>.
44. Partovi E., Matousek R. Bank efficiency and non-performing loans: Evidence from Turkey. *Research in International Business and Finance*. 2019. Vol. 48, Pages 287-309. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2018.12.011>.
45. Siti A. M., Maimunah A. Macroeconomic factors influence on non-performing loans: the case of commercial banks in Malaysia. *International Transaction Journal of Engineering, Management, & Applied Sciences & Technologies*. 2019. Vol. 10 No.17, pp.1906-9642. DOI: 10.14456/ITJEMAST.2019.234.

46. Tsyganova S. A., Pobocho K. P. Influence of Non-performing Loans on banking activities. *Formation of market economy*. 2003. Issue. 11. pp. 176–184. URL: <http://ir.nusta.edu.ua/jspui/handle/123456789/2653>.
47. Zeng, Shihong. Bank Non-Performing Loans (NPLS): A Dynamic Model and Analysis in China. *Modern Economy*, 2011. 3(1): 100-110.

ДОДАТОК А

Основні підходи до визначення поняття «проблемний кредит» та ключові причини їх виникнення

Таблиця А.1 – Основні підходи до визначення поняття «проблемний кредит»

Установа	Визначення проблемної заборгованості
Міжнародний валютний фонд	Проблемний кредит – це зобов’язання, повне погашення якого сумнівне внаслідок неадекватного фінансового стану позичальника чи забезпечення за цим зобов’язанням, а також спостерігається прострочення сплати основного боргу й/або відсотків за ним більше 90 днів.
Базельський комітет з банківського нагляду	Проблемний кредит – це кредитний продукт, за яким є істотні порушення строків виконання зобов’язань перед банком, істотне погіршення фінансового стану боржника, істотне погіршення якості чи повна втрата забезпечення.
Федеральна резервна система США	Проблемний кредит – це кредит чи позика, що не приносять доходів, тобто процентних платежів і/або виплати відсотків за якими затримуються більш як на 90 днів.
Банківська система України	Проблемними кредитами називають такі, за якими своєчасно не проведені один чи кілька платежів, значно знизилась ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, які дозволяють банку мати сумнів щодо повернення позики.

Таблиця А.2 – Причини виникнення проблемних кредитів [5]

Зовнішні чинники	
Політичне становище	Зміни законодавства
Економічна ситуація	Розвиток галузі
Внутрішні чинники	
<i>Залежать від позичальника</i>	<i>Залежать від банку</i>
Недостатній рівень менеджменту	Відсутність досвіду працівників
Погіршення якості продукції	Недосконала кредитна політика банку
Недосвідченість керівництва	Занадто ліберальне ставлення до клієнта
Недостатній контроль за станом фінансів	Кредитування інсайдерів на пільгових умовах
Відсутність досвіду ведення бізнесу	Помилки аналізування кредитної документації
Небажання клієнта повернути кредит	Погане структурування кредиту
Непередбачувані обставини	Відсутність належного контролю
Внутрішньо-системні чинники	
Кредитна експансія	Велика частка наданих валютних кредитів
Залежність банківських кредитних ресурсів від зовнішніх джерел фінансування	

ДОДАТОК Б

Структура організаційної роботи суб'єктів з проблемними кредитами

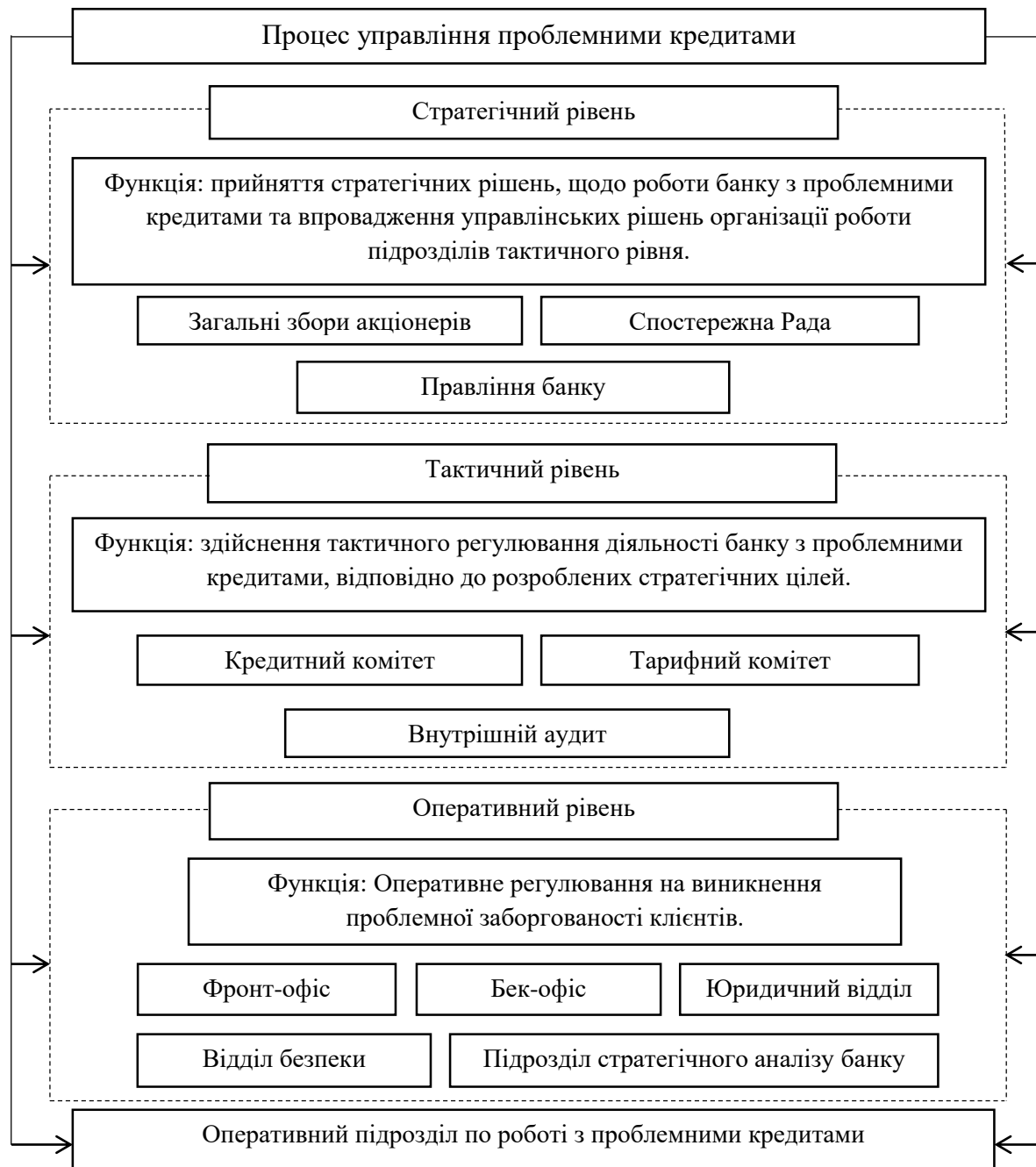

Рисунок Б.1 – Структура організаційної роботи суб'єктів з проблемними кредитами [8]

ДОДАТОК В

Характеристика зовнішньобанківських методів ліквідації проблемної заборгованості

Таблиця В.1 – Характеристика зовнішньобанківських методів ліквідації проблемної заборгованості

Зовнішньобанківські методи ліквідації проблемної заборгованості	Переваги методу	Недоліки методу
Передача проблемних активів в управління третій особі (колекторській компанії)	Незначне поліпшення ліквідності банку за рахунок повернення кредитів	Проблемні активи залишаються на балансі банку; значна частина отриманого прибутку залишається колектору як комісійна винагорода
Продаж проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу	Поліпшення структури балансу банку; зростання ліквідності; вивільнення резервних коштів; зниження операційних витрат; можливість включати суму дисконту у витрати, зменшуючи при цьому свої прибутки та суму податку на прибуток	Не часто використовуваний метод (через кризу ліквідності лише невелика кількість факторингових компаній можуть собі дозволити покупку проблемних портфелів)
Передача або продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу через механізм SPV onshore/offshore	Оптимізація структури балансу банку; вивільнення коштів з резервного фонду	Не передбачає зростання ліквідності
Сек'юритизація активів	Оптимізація структури балансу банку; збільшення ліквідності	Понесення значних витрат на переведення активів у цінні папери та їх розміщення

ДОДАТОК Г

Вихідні дані та результати моделювання структурними рівняннями

Таблиця Г.1 – Фактори, що були обрані для аналізу взаємозв'язку показників обсягу проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України

Досліджувані елементи	Умовне позначення	Показник, що відповідає умовному позначенню
Показники обсягу проблемної заборгованості банківських установ України (NPL)	NPL's Volume (NPL's.V)	Обсяг проблемних кредитів, млн грн
	Non-performing loans to equity ratio (NPL's.E.R)	Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу, %
Показники рентабельності банківського сектору України	Return on assets rate (ROAR)	Норма прибутку на активи, %
	Return on capital rate (ROCR)	Норма прибутку на капітал, %
Показники фінансової стійкості банківського сектору України	Regulatory capital to risk-weighted assets ratio (RCRWAR)	Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів, %
	Liquid assets to total assets ratio (LATAR)	Співвідношення ліквідних активів до сукупних активів, %

Таблиця Г.2 – Статистичні данні для дослідження взаємозв'язку показників обсягу проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України за 2005-2020 рр. [1, 2]

Рік	Показники					
	NPL's.V	NPL's.E.R	ROAR	ROCR	RCRWAR	LATAR
2005	8127	325,99	1,76	13,9	14,95	18,03
2006	9872	352,44	2,1	17,64	14,19	14,28
2007	13795	313,82	1,92	16,33	13,92	11,6
2008	31686	9,16	1,46	11,96	14,01	9,35
2009	120593	31,97	-4,42	-33,71	18,08	11,45
2010	145268	29,17	-1,46	-10,29	20,83	18,84
2011	153577	25,76	-0,65	-4,44	18,9	18,65
2012	169294	36,03	0,48	3,26	18,06	22,15
2013	152994	30,65	0,26	1,72	18,26	20,63
2014	249755	61,07	-4,24	-31,95	15,6	26,4
2015	363895	129,02	-5,54	-65,51	12,31	33
2016	538714	89,37	-12,47	-122,17	12,69	48,53

Продовження таблиці Г.2

Рік	Показники					
	NPL's.V	NPL's.E.R	ROAR	ROCR	RCRWAR	LATAR
2017	594999	70,18	-1,76	-15,34	16,1	53,94
2018	630767	60,2	1,6	14,61	16,18	51,14
2019	530780	25,28	4,7	37,55	19,66	72,28
2020	430371	21,91	2,77	21,68	21,98	69,1

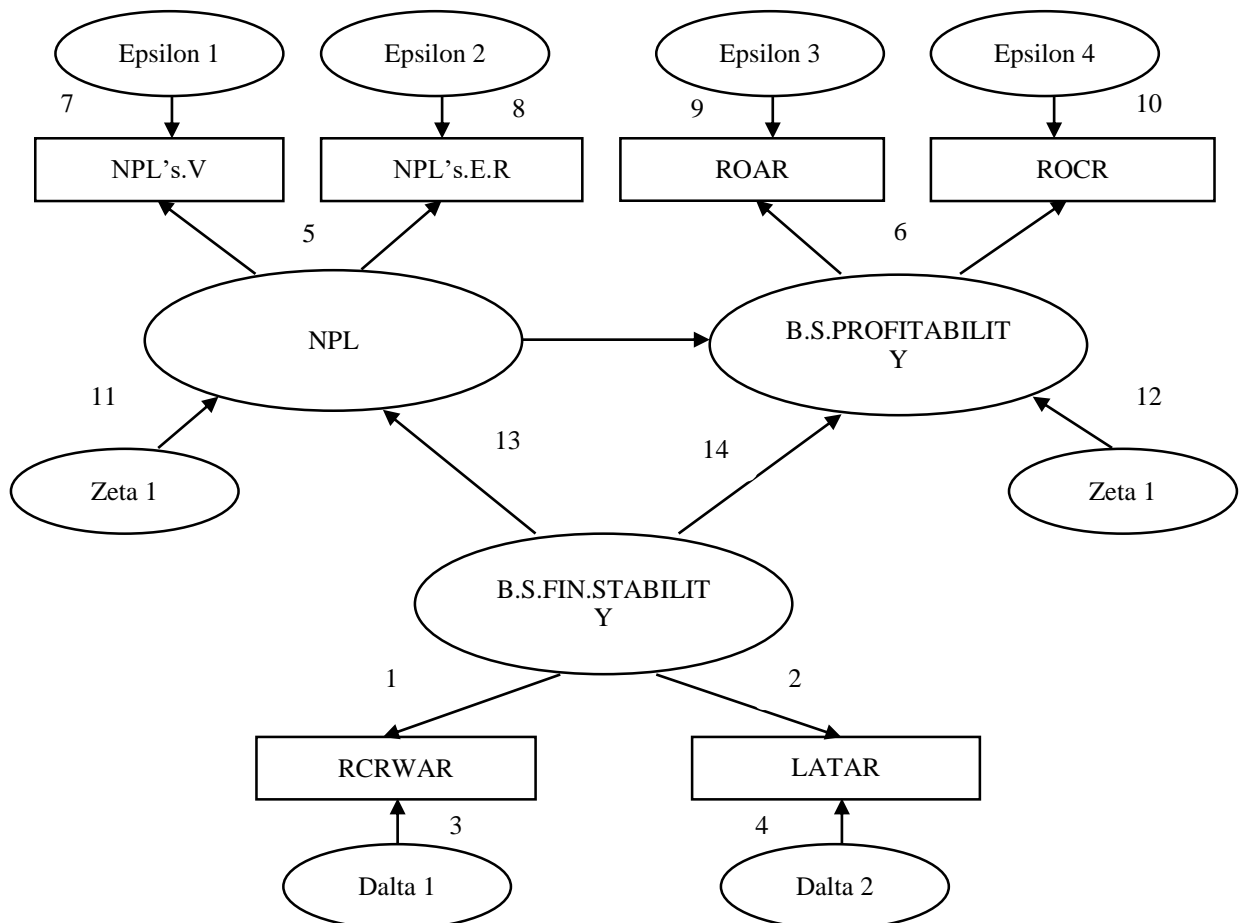

Рисунок Г.1 – Загальна схема структурної моделі (діаграма шляхів) для дослідження взаємозв'язків показників обсягу проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України

Таблиця Г.3 – Нормалізовані вихідні дані для моделювання структурними рівняннями

Рік	Показники					
	NPL's.V	NPL's.E.R	ROAR	ROCR	RCRWAR	LATAR
2007	0,0000	0,9229	0,8288	0,8519	0,2730	0,1379
2006	0,0028	1,0000	0,8486	0,8753	0,1944	0,0783
2007	0,0091	0,8875	0,8381	0,8671	0,1665	0,0358
2008	0,0378	0,0000	0,8113	0,8398	0,1758	0,0000
2009	0,1806	0,0664	0,4688	0,5538	0,5967	0,0334
2010	0,2203	0,0583	0,6412	0,7005	0,8811	0,1508
2011	0,2336	0,0484	0,6884	0,7371	0,6815	0,1478
2012	0,2588	0,0783	0,7542	0,7853	0,5946	0,2034
2013	0,2327	0,0626	0,7414	0,7757	0,6153	0,1792
2014	0,3881	0,1512	0,4793	0,5649	0,3402	0,2709
2015	0,5714	0,3492	0,4036	0,3547	0,0000	0,3758
2016	0,8522	0,2337	0,0000	0,0000	0,0393	0,6226
2017	0,9426	0,1778	0,6238	0,6689	0,3919	0,7086
2018	1,0000	0,1487	0,8195	0,8564	0,4002	0,6641
2019	0,8394	0,0470	1,0000	1,0000	0,7601	1,0000
2020	0,6782	0,0371	0,8876	0,9006	1,0000	0,9495

	Оцінки моделі (Вихідні дані для розрахунків Проблемні кредити)			
	Оцінка параметру	Стандартн. Похибка	T Статистика	Ймовір. рівень
(B.S.FIN.STABILITY)-1->[RCRWAR]	0,089	0,076	1,172	0,241
(B.S.FIN.STABILITY)-2->[LATAR]	0,333	0,061	5,477	0,000
(DELTA1)->[RCRWAR]				
(DELTA2)->[LATAR]				
(DELTA1)-3-(DELTA1)	0,082	0,030	2,739	0,006
(DELTA2)-4-(DELTA2)	0,000	0,000		
(B.S.PROFITABILITY)->[ROAR]				
(B.S.PROFITABILITY)-5->[ROCR]	1,004	0,034	29,152	0,000
(NPL)->[NPL's.V]				
(NPL)-6->[NPL's.E.]	-0,418	0,224	-1,864	0,062
(EPSILON1)->[ROAR]				
(EPSILON2)->[ROCR]				
(EPSILON3)->[NPL's.V]				
(EPSILON4)->[NPL's.E.]				
(EPSILON1)-7-(EPSILON1)	0,000	0,000		
(EPSILON2)-8-(EPSILON2)	0,001	0,000	2,739	0,006
(EPSILON3)-9-(EPSILON3)	0,000	0,000		
(EPSILON4)-10-(EPSILON4)	0,096	0,035	2,739	0,006
(ZETA1)->(B.S.PROFITABILITY)				
(ZETA2)->(NPL)				
(ZETA1)-11-(ZETA1)	0,037	0,014	2,739	0,006
(ZETA2)-12-(ZETA2)	0,026	0,009	2,739	0,006
(B.S.FIN.STABILITY)-13->(NPL)	0,319	0,072	4,465	0,000
(B.S.FIN.STABILITY)-14->(B.S.PROFITABILITY)	0,310	0,124	2,494	0,013
(NPL)-15->(B.S.PROFITABILITY)	-0,935	0,310	-3,018	0,003

Рисунок Г.2 – Результати структурного моделювання взаємозв'язку показників обсягу проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України

	Основні підсумкові статистики (Вихідні дані для розрахунків Проблемні кредити)	
	Значение	
Функція незгоди		1,669
Максимум косинуса залишків		0,000
Макс. за модулем компонента градієнта		20,794
Критерій УУПММ		0,000
Критерій УІМ		0,000
МП Хі-квадрат		25,032
Число ступенів свободи		6,000
p-значення		0,000
RMS стандартизованих залишків		0,166

Рисунок Г.3 – Основні підсумкові статистики дослідження взаємозв'язку показників обсягу проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України

	Індекси згоди, засновані на нецентральності (Вихідні дані для розрахунків Проблемні кредити)		
	Нижні 90% Довір.Гран.	Точкова оцінка	Верхні 90% Довір.Гран.
Параметр нецентральності розподілу	0,135	0,700	1,773
Індекс RMSEA Стінгера-Лінда	0,150	0,342	0,544
Індекс нецентральності Макдональда	0,412	0,705	0,935
Гамма індекс	0,629	0,811	0,957
Скоригований гамма індекс	-0,300	0,338	0,850

Рисунок Г.4 – Індекси нецентральності моделі взаємозв'язку показників обсягу проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України

	Одновибіркові індекси згоди (Вихідні дані для розрахунків Проблемні кредити)	
	Значение	
Індекс Джорескога (GFI)		0,732
Скоригований індекс Джорескога (AGFI)		0,061
Інформаційний критерій Акаїки		3,669
Байєсовський критерій Шварца		4,441
Індекс крос-валідації Брауна-Кудека		5,419
Хі-квадрат для незалежної моделі		121,529
Число ступенів свободи для незалежної моделі		15,000
Нормалізований індекс згоди Бентлера-Боне		0,794
Ненормальний індекс згоди Бентлера-Боне		0,549
Порівняльний індекс згоди Бентлера-Боне		0,821
Індекс згоди Джеймса-Мулаїка-Бретта		0,318
Po Болена		0,485
Дельта Болена		0,833

Рисунок Г.5 – Одновибіркові індекси підгонки взаємозв'язку показників обсягу проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України

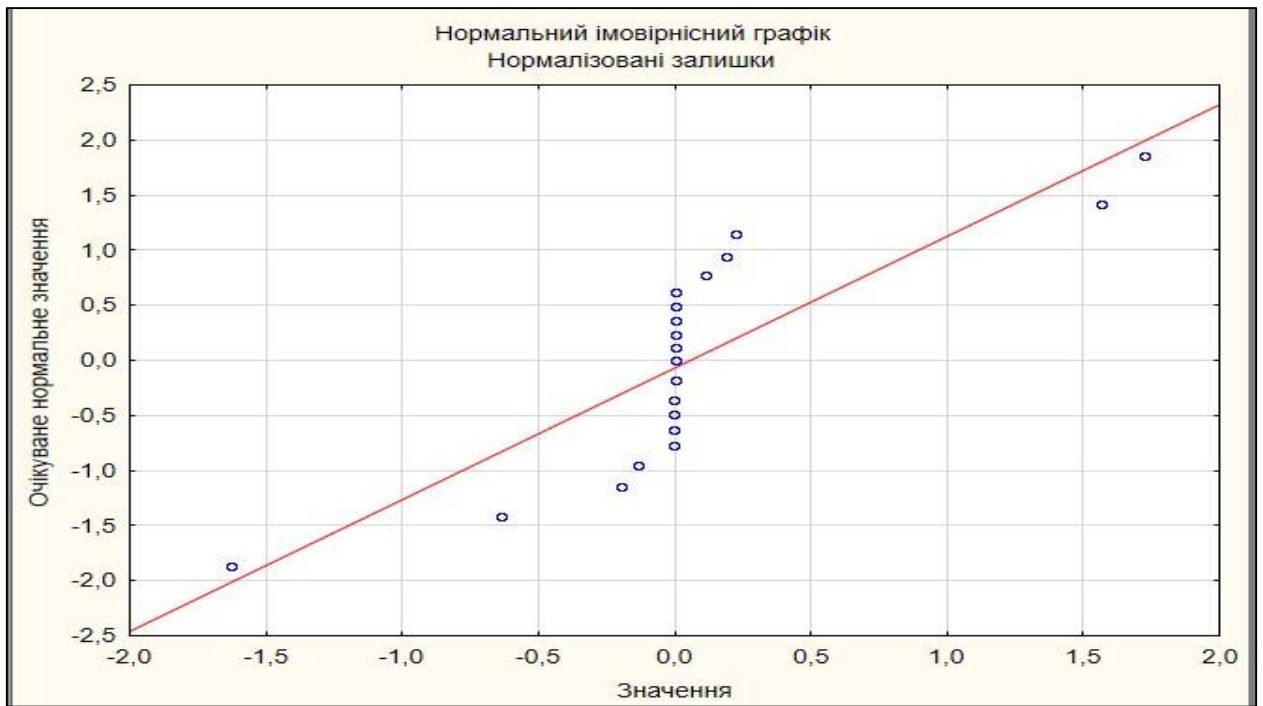

Рисунок Г.6 – Перевірка адекватності моделі взаємозв'язку показників обсягу проблемної заборгованості банківських установ, рентабельності та фінансової стійкості банківського сектору України